

Doğrudan Sosyal Hizmet Uygulamalarında Hikâye ve Masallar

Stories and Tales in Direct Social Work Practices

Banu KABATAŞ^{1,*}, Veli DUYAN²

¹ Banu KABATAŞ, Bilim Uzmanı, Millî Eğitim Bakanlığı, Ankara Atatürk Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi – ORCID 0000-0003-4797-4841

² Prof.Dr. – Ankara Üniversitesi- Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, Ankara, Türkiye – ORCID 0000-0001-5329-9905

Sosyal Çalışma Dergisi (2021) 5 (2), 146-170

Copyright © 2021 İZU

YAYIN BİLGİSİ	ÖZ
<p>Yayın geçmişi:</p> <p>Gönderilen tarih: 13 Temmuz 2021 Kabul tarihi: 12 Aralık 2021 Yayınlanma tarihi: 31 Aralık 2021</p>	<p>Hem bir sanat hem de bir bilim olarak tanımlanan sosyal hizmet, insanların değişen topluma adapte olabilmeleri için iyilik hallerinin gelişmesini ve devamını sağlamak amacıyla hizmet veren, insanların yaşam kalitesini geliştirmeye yardım eden bir dayanışma ve yardım etme mesleğidir. Sosyal hizmet uygulamaları uygulayıcının rolüne göre bir başka ifade ile uygulayıcının uygulamada etkin ya da edilgin olmasına göre doğrudan ya da dolaylı olarak yapılabilmektedir. Genellikle doğrudan yapılan uygulamalar klinik uygulamalarla ilişkilendirilse de sosyal hizmet uzmanlarının müracaatçılarla doğrudan kişisel temas ve doğru etkiyle hedefe ulaşıldığını ifade eden bir terim olarak da tanımlanmaktadır. Bu çalışmada doğrudan sosyal hizmet uygulamaları kapsamında bireylerle, ailelerle ve gruplarla sosyal hizmet uygulamalarında hikaye ve masalları kullanımına yer verilmiştir. Bu bağlamda masalların ve hikayelerin terapötik etkisi, masal hikayelerin ayna, model, aracı ve depolama işlevi konularına değinilmiştir. Uygulama alanı oldukça geniş olan ve çok çeşitli müracaatçı kitlesini kapsayan sosyal hizmetin müdahale süreçlerinde anlatı tekniklerinin birer terapötik araç olarak kullanılmasının ve yaygınlaşmasının alanı geliştireceği düşünülmektedir. Sosyal hizmet uzmanları alanında daha donanımlı yetişirken daha kapsamlı uygulamalar yapabilmeye konusunda kendilerini yetiştirebileceklerdir.</p>
<p>Anahtar kelimeler:</p> <p>Sosyal Hizmet Hikaye Masal Birey Aile</p>	<p>ABSTRACT</p> <p>Social work, which is defined as both an art and a science, is a solidarity and helping profession that helps people to adapt to the changing society and to provide services to ensure the development and continuation of their well-being, helping to improve the quality of life of people. Social work practices can be done directly or indirectly, depending on the role of the practitioner, in other words, depending on whether the practitioner is active or passive in practice. Although direct interventions are generally associated with clinical applications, it is also defined by social workers as a term that expresses the achievement of the goal with direct personal contact with the clients and the right effect. In this study, the use of stories and tales in social work practices with individuals, families and groups within the scope of direct social work practices. In this context, the therapeutic effect of fairy tales and stories, the mirror, model, tool and storage functions of fairy tales are discussed. It is thought that the use and dissemination of narrative techniques as a therapeutic tool in the intervention processes of social work, which has a wide practice area and covers a wide variety of clientele, will improve the field. While social workers will be better equipped in their field, they will be able to train themselves to make more comprehensive applications.</p>
<p>Key words:</p> <p>Social Work Story Fairy Tale Individual Family</p>	

1. Giriş

Sosyal hizmet birey, aile, grup ve toplum boyutunu ilgilendiren geniş bir uygulama alanına sahip olmasının yanı sıra müdahale süreçleri bir çok terapi tekniği ve yaklaşımı içermektedir. Sosyal hizmet, müdahale süreçlerinde bilişsel davranışçı yaklaşım, psikanalitik ve psikodinamik yaklaşım, varoluşçu insancıl yaklaşım ve postmodern yaklaşımlar gibi pek çok terapötik yaklaşımı çeşitli müracaatçı grupları ile gerçekleştirebilmektedir.

danışmanlık ve eğitim yoluyla bireylerin, grupların ve ailelerin sorun çözme kapasitelerini geliştirmek, refahlarını artırmak ve temel insan ihtiyaçlarının karşılanmasıdır. Doğrudan sosyal hizmet uygulamalarının odak noktasında müracaatçılarla yüz yüze etkileşimler yer almaktadır (Boyle vd., 2006).

Müracaatçı grubun çeşitliliği ve ihtiyaçları düşünüldüğünde her kuram ya da yaklaşımın her tür

* Sorumlu yazar e-mail adresi: vduyan@health.ankara.edu.tr

müracaatçı grubu için uygulanması mümkün olmayabilmektedir. Masal ya da hikâyeler terapötik bir araç olarak işlevsellikleriyle özellikle doğrudan yüz yüze yapılan sosyal hizmet uygulamalarında etkili bir müdahale aracı olarak kullanımına imkân verebilmektedir. Bu çalışmada sosyal hizmetin doğrudan uygulamaları birey, aile ve grup boyutunda ele alınarak masal ve hikâyelerin müdahale süreçlerinde terapötik bir araç olarak kullanımına yer verilmiştir.

2. Masalların ve Hikâyelerin Terapötik Etkisi ve Sosyal Hizmet

Sosyal hizmet; toplumsal hedef alan, bilimsel ilke, yöntem ve teknikler aracılığı ile insanlara hizmet etmeyi amaçlayan ve sanatsal yönü olan bir dayanışma ve yardım etme mesleğidir. Sosyal hizmetin sanatsal yönünü sosyal hizmet uzmanının müracaatçıya yardım sürecinde bilgi, beceri ve değer temelinin uygulamaya yaratıcı bir şekilde aktarması süreci oluşturmaktadır (Duyan, 2021). Sosyal hizmet yaratıcı uygulamalarıyla bir bakıma sanat icra ederken aynı zamanda sanatın öğelerini müdahale süreçlerinde kullanarak bir nevi sanatla terapötik bağ kurar.

İnsanın kendini tanımasının, düşünmesinin ve yaratmasının bir dışavurumu olan sanat (Acar ve Düzakın, 2017) terapötik bir araçtır ve sanatla terapinin merkezinde içselleştirilmiş benlik ve nesne temsiline yönlendirilmiş ilkel dürtülerin ve fantezilerin sanatsal öğelerle somut formlara çevrilmesi yer alır (Göktepe, 2015). Sanatla ilgilenmek yararlıdır çünkü savunma mekanizmalarını tetikleyerek sıkıntı ve korku uyandıran yadırgatıcı içerikli eserlerin güçlü örnekleriyle tanışmamızı sağlar ve bize bununla yüzleşip üstesinden gelmemiz için zaman ve mahremiyet tanır (Armstrong ve Botton, 2013). Sanatın rehabilite edici etkilerini terapi/danışma ya da müdahale süreçlerinde hissettiren öğeler arasında masallar ve hikâyeler önemli bir yere sahiptir.

Masallar ya da hikâyeler, insanın yaşam yolculuğuna dair izler taşır. Yaşamın her dönemi bir masal ya da bir hikâye anlatır. Bilinçaltı bu gizemli yolculukta kendini keşfe çıkar. Liberman (2017) bu yolculuğu ‘masallar büyülü tabiatları olan simgesel yolculuklardır’ şeklinde ifade ederken büyülü tabiatı, bilinenin içinde bilinmeyen görmeye, zaten sahip olunduğu için belki de yeterince değer verilmeyen şeyleri fark edebilmeye yardımcı olur, yol gösterirler biçiminde tanımlar.

İnsanoğlunun istediği, hayal ettiği şeylere ulaşma çabasından doğan masallar, ilk insan topluluklarında meydana geldiği düşünülen halkın ortak şuurundan doğmuş ağızdan ağıza, kuşaktan kuşağa aktarılan, cereyan ettiği yer ve zamanı bilinmeyen, normal ya da olağanüstü şahıs veya peri, cin, dev, ejderha gibi yaratıklara ait olağandışı ve hayal mahsulü birtakım hadiseleri içeren, binlerce yılda oluşmuş çok eski bir geçmişe sahip, içinde arkaik sembolleri ve mitosları barındıran sözlü halk edebiyatı ürünleridir (Kantarcıoğlu, 1991; Birinci, 1985; Yurtsever, 2014). Masalın kaynağı genellikle yaşamın içindedir ama buna karşılık olağanüstü masal gündelik yaşamı çok az yansıtır (Propp, 2018). Masalda simgelerin peşinden gidilerek ideolojik altyapısı çözüldüğünde, kurduğu gerçekliğin ve kurnazca alt bene işlediği iletilerin, yarattığı hayallerden çok daha şaşırtıcı olduğu ortaya çıkacaktır. Masal özellikle fabllarda hayat dersi verir, arkadaşlığı, iktidarı, yaşamı irdeler, düşünme eyleminin sınırlarını genişletir, özellikle de klasik masalarda düşünmeye yol açan motivasyonları yok etmek üzere çalışır. Diğer yandan özgürlüğe açtığı kapıların niteliği ve arzuları yalnızca kendi türünün sağlayabileceği bir dürüstlikle ifade etmesi de hayranlık verici özelliklerindedir (Sezer, 2010).

Masallar örtülü bir anlatıma sahiptirler ve bilinçaltı simgelerini olağanüstü bir ustalıkla kullanarak alıcılara mesajlarını iletirler. Görünür yüzeyi kullanmaması ise etkisini kalıcı kılar ve eleştirel dikkatten uzak tutar. Çocuklukta alıcısını büyü çemberine alan masaldan ileriki yaşlarda ne kadar uzak kalırsa da iletiler olduğu yerde, tetikte bekler (Sezer, 2010). Birçok mesaj ve metafora sahip olan masal ya da hikâyeler çocuk ya da yetişkin her birey için bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde içsel süreçlere ait soruların aranılan cevaplarını verebilmektedir (Yurtsever, 2014). Metaforun terapideki temel değeri, anlamın aktarılmasında, kavramlar arasında köprü kurma kapasitesinde

ve yeni olasılıkları tanımak için hayal gücünü genişletme kapasitesinde yatmaktadır (Legowski ve Brownlee, 2001). Psikanalitik yaklaşıma göre aile içi çatışmalar, kardeş kıskançlığı, ebeveyn çocuk ilişkileri, ebeveyn tarafından terkedilme korkusu, ödipal çatışma, ergenlikte cinsiyet kimliği, benlik yapılarının oluşumu ve gelişimi, temel dürtülerin kontrolü gibi büyürken yaşanan psikotik süreçlerle başa çıkmak, duygusal bütünleşme, kendisinin ve ebeveynlerin olumlu ve olumsuz özelliklerinin kabulü, sosyal olgunluk çoğu masalın sembolik bir dil kullanarak aktarımla uğraştığı tematik alanlardır (Bettelheim, 1989; Yurtsever, 2014).

Hikâyeler ise olan veya baştan geçen bir olayı sırasıyla anlatma, aktarma (Kantarcioglu, 1991) olarak tanımlanır. Hikâyeler halk terapisinin bir unsuru olarak iç çatışmalarla, psikoterapinin bilimsel bir disiplin haline gelmesinden çok önce ilgilenmeye başlamıştır. Hikâyeler, peri masalları, mitoslar, kıssadan hisseler, meseller, sanat eserleri, şiirler, fıkralar vb. sanat için sanat değerleri dışında halk pedagojisi ve terapisinin araçlarıdır. İnsanlar psikoterapinin gelişiminden çok daha önceleri bu araçları kullanarak birbirlerine yardımcı olmuşlardır. Terapötik süreçlerde işlev gören hikâyeler aynı zamanda kültürlerarası aktarıcı görevini üstlenir, söz konusu kültürde geçerli olan kurallar hakkında bilgi verir, regresyona (eskiye dönmeye) yardımcı olur ve farklı bakış açılarının gelişimine katkıda bulunurlar. Hikâyelerin ayna, model, aracı ve depolama olmak üzere dört temel işlevi bulunmaktadır. Ayna İşlevi (Kişi gereksinimlerini hikâyeye yansıtabilir ve hikâyenin anlamını o anki psikolojik durumuna uygun olarak oluşturabilir). Model İşlevi (Hikâyeler çatışma durumunu temsil eder ve olası çözümler sunarlar ya da çatışmaları çözmek için yapılan belli girişimlerin yol açacağı sonuçlara dikkat çekerler). Aracı İşlevi (Direnc ve savunma gösterilen durumlarda hikâyeler kişiler arasında farklı iki cephede yüzleşme sağlayarak bir aracı görevi üstlenir). Depolama İşlevi (Kişiler hikâye ile ilgili yeni kavramlar oluşturabilir ya da asıl anlamı geliştirebilir. Bu anlamda hikâyeler bir depo görevi görür ve onu bir yerde kendi kendine yetebilir hale getirir). Hikâyeler, ister Doğu'dan, ister Batı'dan, ya da diğer kültürel bölgelerden gelsinler, aynı şekilde işlev görürler. Terapötik süreçlerde hikâye seçimi kadar hikâyelerin nasıl kullanıldığı da önem arz eder. Hikâye kullanımının belli bir sistemle uygulanması terapinin aşamaları gözetilerek gerçekleştirilmesi esastır (Peseschkian, 2014).

Hikâyelerin Ayna İşlevine Örnek Bir Hikâye...

“Sürekli yuva değiştiren bir güvercin varmış. Yuvasında zaman içinde dayanılmaz kokular duymaya başlamış. Güvercin bu durumundan şikâyetçiymiş ve bir gün akıllı, yaşlı ve deneyimli bir güvercine üzüntülü bir şekilde yaşadıklarını anlatmış. Bilge güvercin şikâyeti dinlemiş, başını birkaç kez sallayıp şöyle cevap vermiş: ‘Yuvanı değiştirdiğin her seferde sen aslında hiçbir şeyi değiştirmiyorsun. Rahatsız olduğun koku yuvadan değil, senden geliyor’ ”(Peseschkian, 2014).

Bu hikâyedeki ayna işlevi kuş metaforu üzerinden değerlendirilebilir. Müracaatçının sanki bir aynada kendisini görüyormuş gibi kuş üzerinden kendisiyle temas geçip kendisini onun gözünden görebilmesi sağlanabilir. Müdahale sürecinde bu tür hikâyelerin kullanımı ile müracaatçının kendisinde fark edemediği sorunları başka nesnelere üzerinden daha kolay görmesi sağlanabilir. Firitz Perls tarafından geliştirilen Gestalt Terapi bu anlatılan hikâyeye ışık tutmaktadır.

Gestalt terapi, kişinin kendisinden sorumlu olmasıyla ilgilenir, kişiye kendisi ve başkalarıyla ilgili bedensel ve psikolojik daha fazla farkındalık geliştirebilmesi için yardım eder. Odağında kişinin kendisi ve diğerleriyle olan çatışmaları yer alırken ‘an’ da olmaya vurgu yapar (Sharf, 2014).

Müracaatçının kendi sorumluluğunu üzerine almayı sorunu hep başkalarında ya da dışarıda araması durumunda benzer hikâyelere müdahale süreçlerinde yer verilebilir. Sosyal hizmet uzmanı hikâyenin verdiği mesajı belki birkaç seans müracaatçılarıyla görüşerek verebilir. Ancak masal, hikâye, mesel, metafor vb. gibi mesajı içinde bulunduran bu tür anlatımlar sayesinde müracaatçıların içinde buldukları duruma ya da sorunun çözümüne yönelik daha kısa sürede bir iç görüş sağlamaları mümkün olabilecektir.

Hikâyelerin Model İşlevine Örnek Bir Doğu Hikâyesi...

“Kuzey İran’da bir adam bataklığa düşmüş. Vücudu bataklığa saplanmış fakat başı henüz batmamış. Bütün gücüyle bağırıp etraftan yardım istemiş. Bu yalvarış ve haykırışları duyan birisi zavallı adama yardım etmeye karar vermiş. ‘Elini bana uzat, seni bataklıktan kurtaracağım,’ diye seslenmiş. Adam çamura gittikçe daha çok saplanmaya başlamış ve tek yapabildiği birilerinin onu oradan kurtarması için yalvarmış. Bu arada yardım edecek adam birkaç kez daha. ‘Bana elini uzat,’ diye seslenmiş. Fakat her seferinde, yardım için perişan bir seslenişten başka bir şey duymamış. Bu sırada birisi ortaya çıkmış ve ‘Görmüyor musun? Sana elini asla uzatamayacak. Sen elini ona uzatmalısın. Ancak o zaman onu kurtarabilirsin.’ ” (Peseschkian, 2014).

Model işlevine örnek olarak verilen bu hikâyede çatışma durumu ihtiyaçların neler olduğunun tespit edilmeyip aynı yöntem kullanılarak farklı sonuçların alınabileceği çelişkisiyle ilgili olarak değerlendirilebilir. Sosyal hizmet uzmanı müracaatçısına ne zaman, hangi koşullarda ve nasıl yardım edeceğini bilmelidir. Doğru, yerinde ve etkili bir uygulama ihtiyaçların neler olduğunun ve nasıl karşılanacağını bilmesiyle mümkün olabilir. Bu hikâye hem sosyal hizmet uzmanı hem de müracaatçı açısından değerlendirilebilir. Sosyal hizmet uzmanı müracaatçısının içinde bulunduğu durumu gözlemlemeli, ihtiyaçlarını belirlemeli, belirlediği ihtiyaçlara göre plan yapmalı ve uygulamalıdır. Plansız ve ihtiyaca yönelik olmayan her türlü yardım işlevsiz hale gelebileceği gibi müracaatçıya bir fayda sağlamayacaktır. Müracaatçı açısından bakıldığında, müracaatçının da kendi yaşamında karşılaştığı sorunlara akılcı ve işlevsel çözümler üretebilmesi sağlanabilir.

Hikâyelerin Aracı İşlevine Örnek Bir Hikâye...

“Eski zamanların birinde bir kral, sarayın yolunun üzerine kocaman bir kaya koydurmuş, kendisi de pencere kenarına oturarak neler olacağını izlemeye başlamış. Ülkedeki en zengin tüccarlar, en güçlü kervancılar, saray görevlileri birer birer gelip, sabahtan öğlene kadar kayanın etrafından dolaşıp saraya girmişler. Üstelik pek çoğu da kralı eleştirmişler: ‘Halkından bu kadar vergi alıyor, ama yolundaki engelleri kaldırmıyor.’ Sonunda saraya meyve ve sebze getiren bir köylü çıkagelmiş. Sırtındaki küfeyi yere indiren köylü, iki eliyle kayaya sarılmış ve ıkına sıkına itmeye başlamış. Kan ter içinde kalmasına rağmen sonunda kayayı yolun kenarına çekmiş. Tam küfesini sırtına almak üzereyken, kayanın eski yerinde bir kesenin olduğunu fark etmiş. Açmış... Kese altınlarla doluymuş. İçinde bir de kralın notu varmış. ‘Bu altınlar, kayayı yoldan çeken kişiye aittir’ ” (Kılıç, 2013).

Bu hikâye yaşamda karşılaşılan engel ya da sorunların çözümünde kişinin kendi sorumluluğu üzerine almasının önemine dair bir mesaj vermektedir. Erteleme ya da kaçınma davranışı yerine kişi denemeye cesaretli olduğunda kendi önündeki engelleri kaldırabilir. Bu hikâyedeki aracı işleve müdahalede kendini açamayan ve sorunlarıyla yüzleşmekten kaçınan müracaatçı açısından bakılabilir. Hikâyedeki kaya metaforu müracaatçının yaşamında karşılaştığı engeller ya da sorunlar, altın metaforu ise karşılaşılan sorunların çözümü olarak değerlendirilebilir. Değişime direnç gösteren müracaatçının, sorunlarının etrafından dolaşıp onlarla temas etmediği ya da ötelediği sürece kalıcı bir çözüme ulaşması mümkün olmayacaktır. Sosyal hizmet müdahale süreçlerinde özellikle değişime direnç gösteren ve sorunlarıyla yüzleşmekten kaçınan müracaatçılar için bu türden hikâyelerin kullanımı tercih edilebilir.

Hikâyelerin Depolama İşlevine Örnek Bir Bilgelik Hikâyesi...

“Günün birinde hali vakti yerinde olan bir aile reisi oğlunu köye götürür. Bu yolculuktaki tek amacı insanların ne kadar fakir olabileceklerini oğluna göstermektir. Oldukça fakir olan bir ailenin yanında bir gece ve bir gün geçirirler. Yolculukları bitip de evlerine döndüklerinde baba oğluna sorar: ‘İnsanların ne kadar fakir olabildiklerini gördün mü?’ Çocuk: ‘Evet baba’ diye cevap verir. Babası: ‘Ne öğrendin peki?’ Çocuk: ‘Şunu gördüm: Bizim evde bir köpeğimiz var,

onlarınsa dört. Bizim bahçenin ortasına kadar uzanan bir havuzumuz var, onlarınsa sonu olmayan dereleri. Bizim bahçemizde ithal lambalar var, onlarınsa yıldızları. Bizim görüş alanımız ön avluya kadar, onlarsa bütün bir ufku görebiliyorlar.’ Oğlu sözünü bitirdiğinde, babası söyleyecek bir şey bulamaz. Oğlu babasına döner ve şöyle söyler: ‘Teşekkür ederim baba, ne kadar fakir olduğumuzu gösterdiğin için.’ ” (Kılıç, 2013).

Bu hikâye depolama işleviyle olaylara bakış açısı ve anlamlandırmaya yönelik bir örnek olarak verilebilir. Aynı şeye bakan kişiler aynı şeyi görmeyebilirler. Bakış açısı insanın kendi içsel yaşamındaki anlamlandırmasına göre değişebilir. Yüzyıllar öncesinde ünlü filozof Epiktetos (2010) olayların önemli olmadığını onları algılayışımızın önemli olduğunu ve insanları tedirgin edenin olan bitenin değil, olan bitenle ilgili inandıkları olduğunu söyleyerek rahatsız ya da mutlu olunan şeylerin yaşanılan olaylarda değil onların anlamlandırılma ve yorumlanma biçimlerinde olduğunu göstermiştir.

Oscar Wilde’in Nergis Çiçeği hikâyesi...

“Gözlerinizle dinliyorsunuz siz... Bir öykü anlatmak istiyorum bu nedenle: Bir nergis çiçeği ölmüş. Çayırdaki çiçekler, ona gözyaşı dökmek için ırmaktan birkaç damla su istemişler. ‘Bendeki tüm su damlacıkları gözyaşı olsa da nergis için döküleceğim yaşlara yetmez. Onu çok severdim,’ demiş ırmak. ‘Nergisi kim sevmezdi ki? O kadar güzeldi ki...’ diye cevap vermişler çayırdaki çiçekler. ‘Gerçekten güzel miydi?’ diye sorunca ırmak, ‘Senden daha iyi kim bilebilir ki bunu? Kıyında eğilip suyunda kendi güzelliğine bakardı her gün,’ demişler. ırmak şöyle cevap vermiş: ‘Onu sevmemin nedeni, bana eğilip baktığında, suyumun yansımını görmemdi gözlerinde...’ ” (Alıcı, 2012).

Dış dünyamızda gerçeklik diye algılayarak yanılgısına düştüğümüz şeyler aslında kendi iç dünyamızın dışa yansıyan görüntüleridir (Holmes, 2011). Hikâyedeki çayırdaki çiçekler bu yanılgı içerisinde olan insanları, nehir ise içsel gerçekliğinin farkında olan insanları temsil etmektedir. Nehir dışarıdaki illüzyonun ve kurgusallığın farkındadır. Nehir’in nergisi sevmeye nedeni nergisin güzelliği değil onun gözlerinde kendisini görmesidir. Kişiler kendimizi onların gözlerinde görmemizi sağlayan ayna gibidir. Başkalarında sevip ya da nefret ettiğimiz şeyler aslında bizim kendimizde sevip ya da nefret ettiğimiz parçalarımızdır. Bu hikâye dışa yansıyan iç dünyamızı anlayabilme konusunda bir bakış açısı sunmaktadır.

Hasta/danışan/müracaatçı, öğretmen, anne-baba, danışman, sosyal hizmet uzmanının kendisine yardım edebilecek bir hikâye örneği hoca ile seyis hikâyesidir:

“Hoca vaaz vermek istediği salona girmiş. Ön sırada oturan seyis dışında salonda hiç kimse yokmuş. Bunun üzerine hoca konuşmalı mıyım yoksa konuşmamalı mıyım diye düşünürken seyise sormaya karar vermiş. ‘Buradaki tek kişi sensin. Sana göre konuşmalı mı yoksa konuşmamalı mıyım?’ Seyis cevap vermiş: ‘Hoca, ben basit bir insanım, bu konulardan anlamam. Fakat ahıra gelseydim ve bütün atların kaçıp da bir tanesinin kaldığını görseydim, yine de onu beslerdim.’ Hoca bu sözlere hak vermiş ve vaaz vermeye başlamış. İki saatten fazla konuşmuş durmuş, vaazdan sonra kendini mutlu hissediyormuş. Dinleyicisinin de vaazın çok iyi olduğunu onaylamasını umarak sormuş: ‘Vaazımı nasıl buldun?’ Seyis cevap vermiş: ‘Sana daha önce basit bir adam olduğumu ve bu konulardan pek anlamadığımı söylemişim. Gene de eğer ahıra gelip biri dışında tüm atların kaçtığını görseydim, onu beslerdim ancak elimdeki yemin hepsini ona vermezdim.’ (Doğu Hikâyesi) ” (Peseschkian, 2014).

Hoca ile seyis hikâyesi, eğitim ve terapide yaşanan zorlukları ya da sorunları incelikle ve nükteli bir anlatımla ortaya koymaktadır. Bu hikâye insan gelişiminin dikkate alınmasının önemini vurgulayarak, kime/ kimlere, neyin ne zaman ve ne kadar verilebileceğine dair bir örnek oluşturmaktadır.

Hikâyeler birer metaforik araç olarak gerçeğin ötesini görmeyi sağladığı gibi olaylara, yaşamlara

ve yaşantılara nasıl bakıldığını da anlamaya aracılık etmektedir. Her hikâye yaşamdan izler taşır ve içinde saklı bir hazine barındırır. Bu hazineye ulaşmanın yolu da ona nasıl ulaşılabileceğinin bilinmesidir. Yani hazinenin dışarıda değil de insanın içinde olduğunun farkında olunmasıdır.

Sosyal hizmet uzmanı hikâye üzerinden müracaatçısıyla bağlantı kurabilir ve belki de gizli kalmış, bastırılmış, ortaya çıkarılması güç olan konuları aydınlatılabilir. Bu noktadan hareketle şu sorulara cevaplar arandığında masalların/hikâyelerin ne tür önemli işlevlere sahip olduğu daha iyi anlaşılacaktır:

Sizin bir hikâyeniz olsa ne olurdu? Hikâyenizin konusu nedir? Hikâyeniz neyi anlatıyor? Bu hikâye nerede geçiyor? Hikâyenizdeki kahramanlar ve karakterler kimler ya da neler? Hikâyenizin başkahramanı kim ya da ne? Hikâyenizdeki kahramanların/karakterlerin ne gibi özellikleri, rolleri var? Bu kahramanlar neye hizmet ediyorlar? Kahramanın yolculuğunun yaşam amacına ulaşabilmesi için hikâyeniz nasıl ve hangi aşamalardan geçmelidir? Neleri fark etmeniz hikâyeniz tam da istediğiniz yöne doğru evrilir? Yaşam bir hikâye olsa bu sizin için nasıl bir hikâye olurdu? Bu hikâyede kendinizi nasıl ve nerede konumlandırırınız? Hikâyenize bir isim vermek isteseyiz hangi ismi verirdiniz? (Sharf, 2014; Gladding, 2012). Müracaatçılara yöneltilen bu türden açık uçlu sorular yardımıyla müracaatçıların yaşamları hakkında daha detaylı bilgiler elde edilirken müracaatçıların da kendileriyle ilgili iç görü kazanmaları sağlanabilir.

Sosyal hizmet uzmanı müdahale sürecinin her aşamasında özellikle müracaatçının beş gelişim boyutu olan zihinsel, fiziksel, psikolojik, sosyal ve spiritüel durumlarını değerlendirmelidir (Derozetes, 2000). Müracaatçının ses tonu, beden duruşu, gösterdiği tepkiler, yüz-mimik ve jestleri dikkatle gözlemlenmelidir. Sosyal hizmet uzmanı müracaatçısıyla uyum içinde olmalı ve en küçük detayların sorunların çözümü için büyük kapılar açabileceğinin farkındalığıyla uygulamalarını gerçekleştirebilmelidir.

Uygun zaman ve uygun şekilde kullanılan hikâyeler terapötik çabanın merkezi olup tutum ve davranışlarda değişikliğe neden olabilmektedir. Fakat yanlış dozda, içtenliksiz bir biçimde ve ahlâk dersi verir tarzda verildiğinde hikâyelerin tehlikeli sonuçlara yol açabileceği unutulmamalıdır (Peseschkian, 2014). Doğru yer ve zamanda doğru hikâyenin seçimi ve kullanımı terapötik etkiyi artırarak müracaatçının kendisini daha iyi tanıyıp çatışmalarını çözebilmesine imkân sağlayabilecektir.

3. Bireylerle Sosyal Hizmet Uygulamalarında Hikâye ve Masallar

Bireylerle sosyal hizmet, bireysel ve sosyal sorunları çözmek için birebir ilişki temelindeki uygulamalar olmakla birlikte odak noktasını çevresiyle ilişkili olan aile bireyleri oluşturmaktadır. Birey ve aile kendine özgü ihtiyaç ve güçlükleri nedeniyle sorumluluklarını yerine getiremediğinde sorunlarla karşılaşır ve bu sorunlar birey, ailenin içyapısı ya da toplumsal yapıdan kaynaklanır. Sosyal hizmet uzmanı mesleki bilgi ve deneyimini kullanarak sorunlarını çözebilmesinde birey ve aileye yardım eder (Duyan ve Bayır, 2020). Sosyal hizmet uzmanı çeşitli kuram ve yaklaşımları müdahalelerinde birey ve ailenin temel ihtiyaçları, özellikleri, yapısı ve gereksinimleri ölçüsünde ele alır. Bu sürece masal ya da hikâyeleri terapötik bir araç olarak dâhil edebilir.

Terapötik hikâyeler önceden seçilebilir veya müracaatçının sorununa paralel bir şekilde tutumları, davranışları, inançları ve duyguları gözetilerek onu çeken hikâyeler oluşturulabilir. Bu hikâyeler çocuk ve aile tedavisinde kullanılabilir (Pernicano, (2014). Örneğin bilişsel davranışçı yaklaşımda mantıksız inanç, bilişsel çarpıtmalar ve otomatik düşüncelerin neden olduğu mantık dışı bilişlerin değiştirilmesine yönelik müracaatçının sorunsalı ile ilgili hikâyeler ele alınabilir. Ya da müracaatçının kendi yaşam hikâyesinden yola çıkılarak yeni bir hikâye oluşturması istenebilir. Her nasıl seçilmiş olursa olsun müracaatçının sorunsalına ilişkin ele alınan hikâye üzerinden gidilerek müracaatçının kendi içinde bulunduğu duruma ilişkin bir farkındalık kazanması ve en

önemlisi kendisine ve olaylara dışarıdan üçüncü bir gözle bakması sağlanabilir. Müracaatçı kazandığı farkındalıkla yeni bir hikâye oluşturması için cesaretlendirilebilir. Psikanalitik modelde bilinçaltı süreçler ele alınırken kişinin geçmiş yaşam hikâyesinden yola çıkılarak yine bir hikâye süreci terapötik işlemlerle ele alınabilir. Örneğin içsel çocuğa ulaşma ve temas kurma noktasında sosyal hizmet uzmanı bir hikâyeye müracaatçının geçmişleriyle, çocukluğuyla ve anılarıyla temas kurmasını sağlayabilir. Kişinin geçmiş yaşam olaylarından süregelen yaşam hikâyeleri değerlendirilir ve şimdiye gelinerek yeni ve sağlıklı yaşam örüntülerini oluşturabileceği yeni hikâyeler oluşturmasına zemin hazırlanabilir. Sosyal hizmet uzmanı müracaatçının sorunsalına göre ve sürece ilişkin uygun hikâye örnekleri de sunabilir. Böylelikle müracaatçı savunma mekanizmalarını bir kenara bırakarak hikâye üzerinden kendisiyle temasa geçebilir ve kendisini daha rahat ifade edebilir. Hikâyeler ister müracaatçının kendi yaşam deneyimlerinden getirdiği hayata ilişkin olsun ister sosyal hizmet uzmanının müracaatçının sorununa ilişkin dışarıdan getirdiği hikâyeler olsun amaca yönelik kullanıldığı sürece müdahale sürecinde sağaltımı sağlayabilmektedir.

‘Üç Küçük Domuzcuk’ hikâyesi...

Bu hikâyede anne yavrularını hayatı öğrenmeleri için yalnız bırakır. Anneleri onlara ‘Bu dünyada ne yaparsanız yapın en iyisini yapmaya çalışın.’ Diye öğüt verdikten sonra yavrular yuvalarından ayrılırlar. Üç küçük yavru domuzcuk kendilerini tehlikeli durumlara karşı korumak zorundadır. Ormandaki kurt onlar için en büyük tehlikedir. Kardeşlerin her biri kurttan korunmak için ev inşa ederler. En küçük kardeş kendi evini samandan, ortanca olanı tahtadan, en büyükleri ise taştan yaparak yaşamlarını sürdürmeye başlar. Bir gün o bölgeye gelen kurt önce saman evin önüne giderek evi kısa zamanda yerle bir edince küçük domuzcuk ortanca domuzcuğun evine kaçar. Küçük domuzcuğun kaçtığı evi gören kurt bu sefer de ortanca domuzcuğun evine giderek onu da yerle bir eder. İki küçük domuzcuk tahta evden kaçarak taştan yapılan eve yerleşir. Kurt küçük domuzcukları takip ederek taştan evin yanına gelir ama her ne yaptıysa evi yıkamaz eve girmeyi de başaramaz. Kurt sonunda pes eder ve o bölgeden ayrılır (Randall, 2007’den uyarlanmıştır).

Bu hikâyede inşa edilen her bir ev çocuğun kendi vücudunu kurt ise hastalığını temsil etmektedir. Saman ve tahtadan evler (çocukların bedenleri), kurt (hastalık) ile mücadele etmede yeterli güce ve kontrole sahip değildir. Çocuklar bu hikâyeye kendi bedenlerinde hissettiklerine benzer bir ilişki kurabilir kendi deneyimlerini yine hikâye ile ilişkilendirebilirler (VisikoKnox-Johnson, 2016). Taştan evin yıkılmayışı da çocukların kurtla (hastalıkla) mücadelede bedenleri üzerinde kontrol sağlayabileceklerini ve sağlıklı olabilecekleri mesajını verir. Bu hikâye çocukların korkularıyla yüzleşip endişelerini keşfetmelerine ve gerek hastalık gerekse yaşamda karşılaştıkları herhangi bir güçlkle mücadele etmek zorunda kaldıklarında müdahale sürecinde kullanılabilir.

Bir hikâye...“Artık Yoksul”

‘Ezici bir yoksulluk içinde büyüyen bir çocuk 13 yaşına geldiğinde büyüdüğünde fakir olmayacağına yemin eder. Amacı çok zengin olup yaşamında parayla her şeyi satın alabilmektir. Yoksulluk onun için acı, nefret ve en büyük mutsuzluk kaynağıdır. Hayatta her şeyi satın alabilecek kadar çok parası olduğunda yoksulluktan kurtulacağına ve artık çok mutlu olacağına inanır. 35 yaşına geldiğinde bu yeminini gerçekleştirmiştir. Bankada milyon dolarları, yumruk yumruğa kazandığı paraları, yatları, arabaları, Riviera’da evleri ve çok daha fazlası vardır. Fakat yine de mutlu değildir. ‘Paranın satın alabileceği her şeye sahibim. Neden mutlu değilim? Oysa çocukken büyüdüğümde fakir olmamaya yemin etmişim ve şimdi yoksullukla arama milyon dolarlık mesafeler koydum ama mutlu değilim.’ Mutsuzluğunun nedenini anlayamaz ve bir gün tüm yaşamının hiçbir zaman yoksul olmamaya odaklandığını ve olmaya devam ettiğini ve her zaman geldiği yerin çocukluğunun o nefret dolu, acı verici durumundan kaçmak olduğunu fark eder. Yapabileceği en iyi şey, bu korkunç durumdan kaçınarak artık fakir olmamaktır. Tamamen

başarılı olsa bile, başarılı olduğu şey olumlu şeylerden değil, olumsuz şeylerden kaçınmaktır. Asla başaramaz sadece başarısızlıktan kaçınabilir. O asla zengin olamaz; artık sadece fakir olamaz. Şeylere verdiği önem buysa, yaşayabileceği birincil duygular hiçbir zaman olumlu bir başarının getirdiği coşku ya da tatmin olamaz; bunlar ancak o kaçtığında ve kendisiyle yoksulluk arasına giderek artan bir mesafe koyduğunda gelen rahatlama olabilir. Özünde hayatını bir şekilde değil, bu şekilde kaçarak geçiriyor ve bu, yapabileceği en iyi şeyin başa baş olduğu bir kaybetme oyunudur - asla başarılı olamaz” (Ossorio, 1976’dan uyarlanmıştır).

Hayatı kaçış ya da kaçınma biçiminde geçirmek bir şekilde olmamakla aynı anlama gelir. Çok sayıda insanın kaçışla geçirdikleri hayat için çoğu zaman geçmişleri çok acı verici ya da dayanılmaz şeylerle doludur. Bu insanların yaptıkları yoksulluktan kaçmak olabilir, ancak daha sık olarak, onaylanmamaktan, reddedilmekten, bir hiç olmaktan, başarısız olmaktan, sevilmemekten veya kötü bir ebeveyn olmaktan kaçınmak gibi bir şeydir. Başarılı olduklarında, sahip oldukları duygu neşe ve kutlama değil, daha çok bir rahatlama duygusudur. Başarısızlıktan, reddedilmekten vb. kaçınarak bir zafer ya da bir başarı elde edemezler sadece onlar için acı veren korkunç durumdan kurtulmuş olurlar (Bergner, 2007). Bu hikâye insanların yaşamda kaçış olarak sarıldıkları birçok şeyin gerçek başarı, tatmin ve duygusal doyumu, mutluluğu yakalamanın önünde büyük engeller yarattığına dair güzel bir örnek oluşturmaktadır. Dışsal nedenlere bağlanarak kaçışların altında içsel tatminsizlik, başarısızlık, değersizlik duygularının yattığını incellekle ortaya koymaktadır. Hikâye verdiği mesajla müracaatçılara özellikle kendileriyle içsel teması sağlama noktasında yol gösterebilir.

Hikâyelerde olduğu gibi masallarda da insanların içsel problemleri ve bu problemlere getirilen çözümler yer alır. Masallar, çocukların, başa çıkmak zorunda oldukları dünyayı daha iyi tanımaları ve bunu yaparken de kendi içsel dünyalarındaki çatışmaları çözmelerinde aracı olurlar (Yurtsever, 2014). Masallar toplumsal cinsiyet rollerini öğretirken öğretisini bilinçaltında fark edilmeyen bir mekanizmayla aktarır (Sezer, 2010). Çocuklar oyunlarında masal kahramanlarıyla özdeşim kurarlar ve bu da onların aldıkları rollerde ve büründükleri erkek ya da dişi karakterlerde kendini gösterir. Bu özdeşim çocukların sağlıklı cinsiyet algısı kazanmalarına yardımcı olur (Eyupoğlu, 1987). Masalların çoğu, sosyalleşme, duygusal bağımsızlık ve her çocuğun psikososyal gelişimi sırasında çevrede karşılaştığı sorunlu ilişkiler gibi bir dizi tekrarlayan endişelerle ilgilenir (Koutsompou, 2016).

Masallar sadece çocuklar için değil yetişkinler de dâhil her yaş grubu için uygun şekilde kullanıldığında terapötik etkisiyle iyileştirici gücünü gösterebilmektedir (Kronborg, 2009; Pasca, 2015). Masallar terapötik bir araç olarak özellikle okulöncesi çocuklarla bireysel ya da grup çalışmalarında, aile terapilerinde etkili kullanım alanına sahiptir. Terapötik hikâyeler psikotik olmayan çocuklarda etkililiğini daha fazla göstermektedir. Ancak grup esas olarak yüksek işlevli çocuklardan oluştuğunda, grupta hikâye anlatımı otistik ve şizofrenili çocuklar üzerinde dikkate değer etkiler gösterebilmektedir. Grup süreçlerinde bu tür hikâyelerin kullanımı çocuklarda yaşamsal kriz durumlarıyla baş edebilme becerisini geliştirmeye ve ailelerin de çocuklarının endişelerini anlamalarına yardımcı olabilmektedir (Eberhart, 1979).

Terapötik hikâyeler içinde önemli mesajlar taşır, eğlendirirken öğretir, durumu normalleştirmeye yardımcı olur (Pernicano, 2015). Terapötik masallar ve hikâyeler çocuk ve ergen cinsel istismar mağdurlarıyla çalışırken yaratıcı bir danışmanlık tekniği olarak kullanılabilir (Kress vd., 2010). Bununla birlikte istismara uğramış çocuklar için tacizin neden olduğu karmaşık duygusal kayıp ve suçluluk sorunları ile başa çıkmada hikâye anlatımına odaklanan hipnoterapötik teknikler de kullanılmaktadır (Rhue ve Lynn, 1989). Metafor ya da hikâyelerle uygulayıcı çocuğun iç dünyasına erişebilir ve çocuğun bu dünyayı anlamlandırmasına yardımcı olabilir (Pernicano, 2015). Hem çocuklar hem de yetişkinler için masallar hipnotik etki sağlamada alternatif bir terapötik yöntemdir (Stevens-Guille ve Boersma, 1992). Sosyal hizmet müdahale

sürecinde korku, suçluluk ve utanç duygusuyla kendini ifade edemeyen çocuklar ya da ergenler için bu tekniklerin kullanımından faydalanılabilir.

Masallar ya da hikâyeler müracaatçıya oturum içinde anlatılır ve sonra müracaatçıdan hikâyede kendini nasıl ve kimin yerinde bulduğunu, yaşamı ile bu hikâyeye arasındaki benzerlikleri paylaşması istenir. Böylece müracaatçı kendi durumunu daha net bir biçimde görebilir. Bununla birlikte müracaatçıya durumla ilgili çeşitli resimler, karikatürler ve şekiller gösterilerek mevcut durumunu daha iyi anlamlandırması ve değerlendirmesi sağlanabilir (Peseschkian, 2014). Bütün bu süreçte sosyal hizmet uzmanı kendi yaşam hikâyesini aktarma riskine karşı dikkatli olmalıdır.

Hikâyelerin ve kitapların kullanıldığı duygusal sorunların üstesinden gelmeye yardımcı olan bir tür anlatı tekniği de bibliyoterapidir. Bu teknik özellikle dezavantajlı gruplarda, parçalanmış ailelerin çocuklarıyla çalışırken fayda sağlamakta ve çocuklardaki aidiyet duygusunun güçlenmesine yardımcı olmaktadır. 6-12 yaş grubundaki dezavantajlı parçalanmış ailelerin çocuklarıyla aidiyet duygusuyla ilişkili olarak bibliyoterapi tekniklerinin (çeşitli duygu kartları, oyunlar, dergi, kitap ve hikâyeler) kullanıldığı deneysel bir araştırma çocuklara aidiyet duygusunu geliştirecek etkinlikler öğretmede ve bakıcılar için bir eğitim oturumunun yanı sıra sosyal hizmet uzmanlarının kullanımı için bibliyoterapötik teknikler geliştirilmesinde etkili olmuştur (Grobler, 2013). Hikâyelerin çeşitli kullanım alanları onların sadece kitaplar üzerinden değil, oyunlar üzerinden, resimler üzerinden, doğadaki herhangi bir nesne üzerinden ya da o anda kaynak araç olarak kullanılacak ve alternatif seçenek üretilebilecek her türlü nesne üzerinden gerçekleştirilmekte. Bu da sınırlayıcılığı alternatif yollarla ve yaratıcılıkla aşabilmeyi mümkün kılarken her türlü nesnenin terapötik bir araç olarak kullanılabileceğini ve üzerinden hikâyeler oluşturularak müdahale sürecinin etkili bir aracı yapılabileceğini göstermektedir.

Bireylerle sosyal hizmet uygulamasında sosyal hizmet uzmanı resimlerden de müracaatçının sorununa ilişkin hikâyeye ulaşma adına faydalanabilir. Müdahale sürecinde müracaatçıya bazı resimler gösterilerek onun için ne anlam ifade ettiği sorulabilir ya da müracaatçıya bazı resimler çizdirilerek bu resmin hikâyesini anlatması istenebilir.

İçsel dünyamızın bir tür dışa yansımaları olan resimlerin yorumlanması resim analizi sürecini oluşturmaktadır. Çizilen resimlerin analiziyle bireyler hakkında ayrıntılı bilgi edinilebilmektedir (Yavuzer, 1992). Resim analizi çalışmaları sadece belli yaş gruplarındaki çocuklar için değil her yaşta bireylerin gelişim boyutları ile ilgili değerlendirme sağlayabilmektedir. Ayrıca yetişkinlerle yapılan uygulamalar içsel çocukla temas etme adına önemlidir. Duygularımızı ifade ettiğimiz zamanlar içimizdeki çocuğun dışarı çıktığı zamanlardır. İçsel çocuğa ulaşma, onunla temas etme ve bağlantı kurmada resimler ve resimler üzerinden oluşturulan hikâyeler büyük terapötik etkiye sahiptir. Yetişkin birey deneyimli uygulayıcı tarafından içsel çatışmalarını çözme imkânı bulurken aynı zamanda içindeki çocuğa yeniden ana babalık etmenin yollarını öğrenir (Capacchione, 2012).

Resim çizme hem çocuklar hem de yetişkinler için iletişimi kolaylaştıran, zenginleştiren, kendini ifadeyi güçlendiren bir araç olarak kullanılmaktadır. Özellikle çocuklar sözel olarak ifade edemedikleri duygu ve düşüncelerini çizdikleri resimlerle yansıtabilmektedirler. Resim yorumlama ve analizi oldukça dikkat isteyen ve tecrübe gerektiren bir uğraştır. Resim analizleri bireyler hakkında güvenilir bilgiler vermekle birlikte bazı durumlarda özellikle birey hakkında kritik kararların alınması gerektiği durumlarda daha da dikkatli olmak gerekir (Halmatov, 2016).

Çocuk bağlamında ele alındığında her çocuğun bedensel ve zihinsel gelişimi farklıdır. Aynı çerçevede değerlendirme yapılacaksa her çocuğun bir sanat evresinden diğerine ulaşmasının da aynı zaman diliminde olacağı söylenemez. Bu farklılık bire birlik olmadığı anlamındadır. Yine de hemen hemen her çocuk aynı yaş civarında aynı evrelerden geçmektedir. Bununla birlikte, üstün zekâlı ve zekâ geriliği olan çocukları bunlardan ayrı bir değerlendirmeye almak yerinde olur. Çocukların resim çizimlerindeki gelişim dönemleri: Karalama Dönemi (2-4 yaş), Şema

Öncesi Dönem (4-7 yaş), Şematik Dönem (İlkokula başlama dönemi) (7-9 yaş), Gerçekçilik Dönemi (9-12 yaş) ve Görünürde Doğalcılık Dönemi (12-14 yaş) olarak incelenmektedir (Halmatov, 2016). Her dönemin kendine özgü farklılıkları ve her çocuğun kendi bireysellikleri, gelişim hızları ve süreçleri değerlendirme ölçütleri olarak ele alınmalıdır. Yapılan her bir resim tek bir değerlendirme ölçütü olarak kullanılamayacağı gibi çocuğun tüm gelişim boyutları dâhilinde aile ve çevresi boyutuyla da değerlendirmenin yapılması bütünsel olarak daha büyük resmi görmeye yardımcı olacaktır. Çocuklarla sosyal hizmet zorlayıcı ve oldukça kapsamlı bir uygulama alanıdır. Bir uygulayıcı olarak sosyal hizmet uzmanının sadece çocuğun içsel dünyasına odaklanması ya da sadece çocuğun ailesine veya sosyal çevresine müdahale etmesi yeterli olmamaktadır. Yardım etmeye yönelik müdahaleleri planlamada ve bu müdahaleleri gerçekleştirmede temel olduğu gibi vakaların anlaşılabilmesi için de çoklu düzey bir yaklaşıma ihtiyaç duyulmaktadır (Webb, 2017).

Sanat ürünlerinin her birinde o kişinin yaşam serüvenine ilişkin hikâyeler her zaman vardır. Her resim bir yaşantıyı bir hikâyeyi anlatır. O hikâyeyi doğru okumak ve değerlendirmek büyük önem taşır. Masalların resimlerle buluşması çocukların hayal dünyasının gelişmesine yardımcı olurken aynı zamanda kendi içsel dünyalarının dışa yansımalarına da katkı sağlar.

Çocuklar kendi yaşam deneyimlerini okudukları ya da dinledikleri masalardan yola çıkarak çizdikleri resimlere yansıtırlar. Resimler üzerinden çocuğun endişeleri, korkuları, savunmaları ya da yaşam deneyimleriyle ilgili bilgiler edinilebilir (VisikoKnox-Johnson, 2016). Çocuk bir hikâye anlatırken anlattığı hikâye kendi hikâyesi olduğu için çatışmaların çözümünde hikâyedeki kahraman ya da figürlere dikkat edilmesi önemlidir (Mitrofan, 1997). Çocukların hangi karakterlerle özdeşleştikleri onların sorunlarına ya da savunma stratejilerine göre değişim gösterir (Adamo vd., 2008). Çocuğun hangi kahramanla özdeşleştiği onun dünyasında o kahramanın ne anlam ifade ettiği ile yakından ilgilidir.

Çocuklarla çalışan sosyal hizmet uzmanları onların yaratıcılıklarını ve geniş hayal dünyalarını yaptıkları bir resimde, anlattıkları ya da yazdıkları bir masalda, oluşturdukları bir objede, oynadıkları oyunlarda kolayca görebilirler. Resim analizi ve masal tekniği ile çalışmak özellikle çocukların sıkılmadan ve keyif alarak bu süreçte yer almaları açısından oldukça önemli olduğundan ve bu tekniklerin kullanımıyla çocukların yaşantılarına dair önemli bilgiler edinilebildiğinden dolayı çocuklarla sosyal hizmet alanında çalışan sosyal hizmet uzmanları bu teknikleri çalışmalarında uygulayabilirler. Müdahale süreçlerinde bu tekniklerin kullanımının bilgi, beceri ve yetkinlik gerektirdiği ve alanında deneyimli sosyal hizmet uzmanlarının uygulanmasının önemli olduğu dikkate alınmalıdır.

Sosyal hizmet uzmanı bireylerle müdahale sürecinde bazı projektif testleri, terapötik kartları örneğin tematik algı testi (TAT) vb. terapötik bir araç olarak müracaatçının kendi yaşam hikâyesine ulaşmada kullanabilir.

Psikanalitik yönelimli projektif testlerin klinik psikopatolojiyi anlamada yol gösterici bir konumu vardır. Projektif testler, kişinin psikodinamik yanını ortaya koyarken algılanan bir gerçekten hareketle kişinin iç dünyasını yansıtmayı hedefler. Projektif testlerin en önemlilerinden biri olan tematik algı testi 1930'lu yıllarda Henry Murray tarafından geliştirilmiş kişinin ihtiyaçlarına, motivasyon duygusuna yönelik bir uygulamadır. İçsel sorunların aydınlatılması gereken durumlarda kullanılan tematik algı testi fotoğraflara dayalı ve şekiller içeren resimlerden oluşmaktadır. Ödipal sorunsal ve nesne ilişkileri üzerine daha net ve belirgin şekiller üzerinden bilgi vermesi açısından zengin bir içeriğe sahiptir. Tematik algı testi algı ve bilinçten hareketle kişiyi kendi hayal dünyasına, imgelem yaşantılarına döndürür. Bu testin önemli bir özelliği kartlar üzerinden hikâye oluşturmaya dayalı olması ve anlatımın öne çıkmasıdır. Kartların gizil ve görünür içerikleri vardır. Test uygulanan bireyler seçtikleri kartlar üzerinden hikâye anlatırlar. Bu hikâyelerde özellikle kişinin kartları ödipal ve narsistik düzlemde nasıl değerlendirdiği dikkatle

ele alınmalıdır. Testi alan kişinin anlattığı hikâyelerin kuruluş ve işleme tarzlarının bu kişilerin psikopatolojik örgütlenmesine ait tipik savunma düzeneklerine gönderme yaptığı göz önünde bulundurulmalı uygulama sürecinde aktarım ve karşı aktarımlar dikkate alınmalıdır (İkiz, 2016).

TAT bilinçsiz düşünceleri, duyguları ve korkuları değerlendirmek için bir araçtır. Tematik algı testinde bireylere duruma neyin yol açmış olabileceği, ne düşündükleri ve hissettikleri dâhil olmak üzere, resimdeki insanları ve nesnelere tanımlayan bir hikâye oluşturmaları istenir. Kişi duygularını hissettiklerini resimlerdeki karakterlere yansıtır ve böylece rahatsız edici düşünceleri açığa çıkarılmış olur (Kowal, Katiyar ve Masood, 2017).

Projektif testler, uygulama bilgi ve becerisine sahip olan sosyal hizmet uzmanlarınca müdahale süreçlerinde yardımcı bir teknik olarak kullanılabilir. Sosyal hizmet uzmanları özellikle klinik ya da psikiyatrik sosyal hizmet alanında bireylerle görüşmede tematik algı testi ve bunun gibi projektif testlerden faydalanabilirler ve müracaatçının kendi iç dünyasını keşfetmesine ve yaşantılarını değerlendirmesine katkıda bulunabilirler. Müdahalede müracaatçının hikâyeyi nasıl oluşturduğu, nasıl yorumladığı, bu esnada takındığı tutumu, kullandığı dili ve üslubu, kendisini bu hikâyede nasıl konumlandığı, hikâyedeki kahraman ya da kahramanlarla kurduğu özdeşimler, onlara yüklediği anlamlar önemli olduğundan sosyal hizmet uzmanı bu noktaların farkında olmalıdır.

4. Ailelerle Sosyal Hizmet Uygulamalarında Hikâye ve Masallar

Sosyal hizmet uygulamalarının en önemli odağı, etkileşimli ve bağımsız bir sistem olan ailedir. Ailelerle sosyal hizmetin amacı; ailelere rehberlik etmek, danışmanlık vermek, tedavi ve rehabilitasyon sağlamaktır (Duyan, 2021). Aile her ne kadar geçmişten günümüze çeşitli şekillerde tanımlansa da ait olma ve birlik duygusunu içinde barındırır. Bireylerin kendi yaşam ve gelişim dönemleri olduğu gibi ailenin de yaşam ve gelişim dönemleri vardır. Bireysel olan sadece bireyi değil ait olduğu aileyi de ilgilendirir ve etkiler. Ailenin sağlıklı işlev görebilmesinde sistemi oluşturan her bir parçanın uyumu önemlidir.

Aile sisteminin sağlıklı işleyişini engelleyen unsurların ortadan kaldırılması için öncelikle mesleki çalışmanın aile sistemi üzerinde odaklaşmasına ihtiyaç vardır. Böyle durumlarda aile üyeleri ile ayrı ayrı görüşmek yerine, hepsi ile birlikte konuşarak sistemin bir bütün olduğu yönünde üyelere mesaj vermek daha doğru bir seçim olacaktır. Kuruma yapılan müracaat sırasında ileri sürülen sorun ailedeki ana baba ve çocukları ve bununla beraber aile ile yaşayan yakınlarını da ilgilendiriyor ise aile ile çalışmakta yarar vardır (Turan, 2012).

Sosyal hizmet aile terapisinin başlangıcını oluşturarak yıllar içinde birlikte gelişim göstermiştir (Irimescu, 2009). Aile terapisinde kullanılan modeller sosyal hizmet alanında da yer almaktadır (Carr, 2006). Ailelerle sosyal hizmet uygulamasında sosyal hizmet uzmanları psikodinamik, bilişsel, davranışsal, iletişimsel, yaşantısal, insancıl, varoluşçu vb. teori ve modelleri kullanabilmektedir (Derozetes, 2000). Metafor ve hikayeler, uygulayıcının teorik yönelimine bağlı olarak psikanalitik, Jungcu, Adlerian, Gestalt, nesne ilişkileri, bilişsel-davranışçı, çözüm odaklı terapiler, anlatı terapileri, oyun terapileri gibi pek çok terapi ya da tedavi modelinde kullanılabilir (Pernicano, 2014).

Bireyi ya da aileyi terapötik destek alma noktasına getiren kendi yaşam hikâyelerinde biriken sorunlar ve bu sorunların yaşamı ve ilişkileri olumsuz yönde etkileme sürecidir. Aile işlevsiz hale gelmiş sorun yumağına dönüşmüş hikâyelerini yeniden ve daha sağlıklı biçimde nasıl yazabilir? Sorusuna müdahale süreçlerinde kullanılan aile terapisi teknikleriyle cevap bulunabilir. Psikodinamik modelde aile ile uygulama yaparken müdahale sürecinin odağında yer alan bilinç ve bilinçdışı süreçlerin değerlendirilmesi geçmiş yaşantıların ya da geçmişten gelen aktarımların şimdiki yaşamı etkilemesi üzerinden ele alınarak bu süreçte yine metafor ya da hikâye kullanımı ile müracaatçıların yeni aile örüntüleri kurabilmeleri sağlanabilir. Bu noktada psikodinamik

modeller aile bireylerinin kendileriyle içsel temasa geçebilmelerine yardımcı olurken eski bilinçdışı hikâyelerini yeniden çerçevelemelerine ve yeni yaşam hikâyelerini oluşturabilmelerine imkân verebilir. Aile bireyleri gerek bireysel gerek toplu olarak katıldıkları bu terapötik süreçte birbirlerinin geçmiş yaşamlarına ait hikâyelerini dışarıdan bir gözlemci olarak izleyebilirler. Sosyal hizmet uzmanları psikodinamik modellerle çalışırken aile bireyleri ile ilgili anıları ve rüyaları da bir hikâye boyutuyla ele alıp değerlendirebilirler. Müdahale süreçlerinde bu modellerle çalışmanın maddi ve zamansal açıdan sınırlılıkları olsa da aile bireylerinde derin iç görü oluşturması ve belki de problemlerin ana kaynağına inilerek daha kapsamlı bir çözüm üretilebilmesi adına aileye önemli katkılar sağlayabilmektedir. Bilişsel ve davranışçı modeller üzerinden aile bireylerinin gerek bireysel gerek ailesel boyuttaki sorunlarına ait akılcı olmayan inançlar, akıl yürütmeler, aşırı genellemeler, bilişsel çarpıtmalar yine çeşitli metafor ve hikâyelerle verilen örnekler üzerinden ele alınabilir. Burada amaç aile bireylerinin sorunlara ilişkin çarpık ve gerçekçi olmayan hikâyelerini görmelerini sağlayarak kendileri ve tüm aile sistemi için daha sağlıklı hikâyelerin oluşturulmasını sağlamaktır. Aile bireyleri olaylara ve sorunlara bakış açılarını ve düşüncelerini bilincin yeniden yapılandırılmasıyla değiştirebilirler. Bu değişimle birlikte davranışsal boyutta yine denge ve uyumu yakalayabilirler. Bilişsel davranışçı terapiler oldukça işlevsel olmalarının yanı sıra kullanım alanları da hemen her alanı kapsamaktadır. Metafor ya da hikâyelerle desteklenen terapötik süreç içerisinde aile üyeleri düşüncelerini yeniden yapılandırabilmeyi öğrendiklerinde kendi hikâyelerini yeniden yazabilme becerilerini de önemli ölçüde gerçekleştirebileceklerdir. Aile ile uygulamada kullanılan bir diğer model de yaşantısal/insancıl aile terapisi'dir. Varoluşsal terapi modelinin temelini oluşturan yaşantısal/insancıl aile terapisi modeli ilişkileri duygusal farkındalık ve bireysel özgürleşme açısından ele alırken şimdi ve buradaya odaklanır. Ailede yaşantıların artması bireyler arası iletişimi artırarak güçlenmesine ve duygusal paylaşımların gerçekleşebilmesine yardımcı olabilir. Bu yaşantıları artırmaya destek olarak yaşantının şimdi odağıyla ilgili hikâye kullanımı aile bireylerinde farkındalık oluşumunu destekleyebilir. Bireyler bu süreçte birbirleriyle ilgili duygu ve düşüncelerini müdahale sürecinde kullanılan hikâyeler üzerinden dışa aktarabilme cesareti ve becerisi kazanabilirler. Aile bireyleri ailenin onlar için ne anlam ifade ettiğini fark ettiklerinde istenilen yönde değişim ve dönüşümün de temelleri atılabilecektir. Bireysel değişimler en sonunda aile sisteminin de değişimine zemin hazırlayabilecektir. Müdahale sürecinde ailelerin yaşantı odağında hikâyelerin terapötik bir araç olarak kullanılması bu işlevselliğin edinilmesine olanak sağlayabilecektir. Postmodern yaklaşımlar arasında örnek verilebilecek çözüm odaklı aile terapisi ve öyküsel aile terapisi modeli de hikâye kullanımının tercih edilebileceği etkili modeller arasında yer almaktadır. Çözüm odaklı terapi modelini diğerlerinden farklı kılan sorun yerine çözüme ve geleceğe odaklanmasıdır. Çözüm aramak sorunu ya da problemi görmezden gelmek olarak algılanmaz ancak vurgu problem ya da sorun her ne ise ona ilişkin çözüm yolları üretebilmek üzerinedir. Müdahale sürecinde çözüm bulmak için problemin kaynağına inmeğe ihtiyaç duyulmaz ve önemli olan çözüm için nasıl bir değişimin sağlanabileceğidir. Hikâye, masal ya da metafor kullanımı terapötik süreçte aile bireylerinin alternatif çözüm bulma ya da çözüm üretebilmelerinde yardımcı bir müdahale ya da çözüm aracı olarak kullanılabilir. Ailenin güçlü ve olumlu yönleri hikâye örnekleri üzerinden ele alınabilir. Terapötik süreçte uygun hikâye kullanımı çözüm için bir anahtar vazifesi görebilir. Aile bireyleri bu anahtarı nasıl ve ne şekilde kullanacağını bilirler. Aile yeni hikâyesini bulduğu çözüm odağında yeniden yapılandırıp yeniden yazabilir. Bir diğer postmodern aile terapisi modeli olan öyküsel aile terapisi de isminin yaptığı çağrışımlar düşünüldüğünde odağında masal, metafor ve hikâyeleri birer terapötik araç olarak kullanan bir terapi modelidir. Aile bireyleri kendi yaşam hikâyelerinden getirdikleri problemleri içeriden göremeyebilirler ve bu noktada problemlerin dışsallaştırılması problemin kişiselleştirilmeden dışarıdan bir gözle görülebilmesine yardımcı olabilir. Ailenin bu farkındalığı kazanmasına yönelik müdahale sürecinde anlatı tekniklerine yer verilebilir. Aile eski ve işlevsiz hikâyesini yeniden sağlıklı bir biçimde ve işlevsel olarak yeniden yazabilir. Sosyal hizmet

müdahale süreçlerinde öyküsel terapi modelinin kullanılması ailelerin yaşamlarına, yaşantı ve hikâyelerine değer vermeyi ve hikâyelerini yeniden yazmayı ve genel örüntülerine istisna teşkil eden durumları bulmayı/görmeyi öğrenebilmelerine aracı olabilir.

Ailelerle sosyal hizmet uygulamasında kullanılacak hikâye örnekleri:

Bir hikâye...

Bu hikâye eşler arasındaki farklı bakış açılarının ve tutumlarının çocukları üzerindeki etkilerine ilişkin bir örnek olarak müdahale sürecinde ele alınabilir.

“Jack ve Jill adında genç bir çift, küçük kızlarını büyütürken başlangıçta, onunla ne kadar katı olmaları gerektiği konusunda biraz anlaşamazlar. Jack, Jill'in biraz fazla hoşgörülü olduğunu, Jill de Jack'in biraz fazla katı olduğunu düşünür. Bu onlar için bir sorun olduğu noktada değildir. Ancak bir noktada Jill, Jack'in kural koyma ve uygulama konusunda normalden biraz daha fazla odaklandığını ve pazarlıkta kızlarına daha az ilgi gösterdiğini algılayarak, biraz daha şefkatli ve hoşgörülü davranarak bunu telafi etmeye başlar. Jill bunu yaptığında Jack durumu fark eder ve çocuk için yeterli disiplini sağlamadığına inanarak biraz daha katı davranarak bunu telafi etmeye başlar. Bunu fark eden Jill, Jack'in daha fazla katılığını telafi etmek için daha da hoşgörülü hale gelir ve Jack, Jill'in artan hoşgörüsünü telafi etmek için daha da katı hale gelir. Bu durum Jack'in olabildiğince katı ve Jill'in olabildiğince yumuşak olduğu ve şimdi bu konuda çok ciddi çatışmalara sahip oldukları kutuplaşmaya gelinceye kadar devam eder” (Ossorio, 1976'dan uyarlayan; Bergner, 2007).

Bir ilişkideki iki kişi başlangıçta bazı açılardan farklı, ancak sorunlu olmayabilir. Biri çocuklarla ilişkisinde daha fazla disiplinli olabilir, diğeri daha az disiplinli olabilir. Biri daha maceracı, diğeri daha temkinli olabilir. Biri, paranın harcanması ve hayattan zevk alınması gerektiğine dair kişisel bir felsefeyle dolu olabilir, diğeri ise para konusunda daha tutucu olabilir. Her halükarda, bu konularda açık ama sorunsuz farklılıklarla yola çıksalar da, daha sonra aşırı farklılıklardan şikâyet ederek psikolojik destek almak isteyebilirler. Müdahale sürecinde çiftin her birinin şikâyetleri dinlendikten sonra varsayımsal olan bu hikâye anlatılabilir (Bergner, 2007). İlişkilerdeki denge ve uyum üzerine yoğunlaşan bu hikâye ile çiftler kendileriyle ve birbirleriyle ilgili algılamalarını, bakış açılarını, tutumlarını ve bunların çocuğa olan yansımalarını fark edebilir ve böylece aile içi ilişkilerine yeni ve sağlıklı bir boyut kazandırmak adına yeniden bir çerçeve oluşturabilirler.

Hiçbir Usta Gökyüzünden Zembille İnmiyor...

“Sihirbazın biri sultanın huzurunda hem sanatını gösteriyor hem de izleyicilerin hayranlığını kazanıyormuş. Sultan da hayranlıkla bağırır: ‘Allahım, bana yardımcı ol, bu nasıl bir mucize, nasıl bir cinlik!’ Bunun üzerine vezir: ‘Sultanım, hiçbir usta gökyüzünden zembille inmez. Sihirbazın sanatı onun çalışkanlık ve pratikliğinin sonucu.’ Diyerek sultanın sözlerini bölmüş. Sultanın kaşları çatılmış, vezirinin kendisine katılmaması sihirbazın gösterisinden aldığı zevki bozmuş. Veziri hor görmüş ve bağırır: ‘Seni nankör adam. Nasıl bu becerinin pratikten geldiğini iddia edebilirsin. Yeteneğin ya vardır ya yoktur. Senin zaten beraberinde zindana götüreceğin hiçbir yeteneğin yok. Orada benim sözlerimi düşünürsün. Ama orada yalnız olmayacaksın, kendi türünden bir de hücre arkadaşın olacak.’ İlk günden başlayarak, vezir danayı kaldırıp zindanın kulesinin merdivenlerini çıkartmaya başlamış. Aylar geçtikçe dana büyüyüp güçlü bir öküz olmuş ve her gün pratik yaptığından vezir de güçlenmiş. Günlerden bir gün sultan hücredeki adamı hatırlamış ve getirilmesini emretmiş. Vezirini gören sultan çok şaşırır ve haykırmış: ‘Allahım, bana yardım et, bu ne mucize, bu ne cinlik.’ Öküzü kollarında taşıyan vezir daha önce söylediği sözlerle cevap vermiş: ‘Sultanım, hiçbir usta gökyüzünden zembille inmez. Bağışlayıcılığımız ile bana bu hayvanı verdiniz. Gücüm, çalışkanlığımın ve çalışmalarımın bir sonucudur.’ ” (Peseschkian, 2014).

Bu hikâye hem çocuk-ebeveyn hem de çift (eş ya da partner) ilişkisi açısından ele alınabilir. Anne-

babalar çocuklarının başkalarında olmayan eşsiz ve mükemmel becerilere sahip olmalarını isteyebilirler. Ya da çiftler birbirleri için aynı şeyi isteyebilirler. Aslında bu bir bakıma ebeveynlerin yada çiftlerin kendi yetersizliklerinin üzerini örtmelerine ve onları çocuklarının ya da partnerlerinin üzerinden telafi etmelerine benzer. Oysa her insan doğuştan gelen bazı yeteneklere sahip olabildiği gibi sonradan da kendi gelişim sürecinde birtakım yetenekler geliştirebilir. Ya hep ya hiç, ya vardır ya yoktur türünden kalıp yargılar ilişkilere zarar verdiği gibi kendini geliştirmek isteyen bireyleri de olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bu tür hikâyelerden sosyal hizmet uzmanları aileler ya da çiftlerle müdahale sürecinde benzer sorunlar gündeme geldiğinde faydalanabilirler.

Küçük Sincap Sammy'nin yaşamını konu alan aşağıdaki hikâyeye, ihmal edilmiş, duygusal yoksunluk çeken, izole edilmiş, içine kapanık, öz yetersizliğe sahip olan çocuklar ve aileleri için güzel bir örnek sunmaktadır: Ayrıca bu hikâyeye oyun terapisi için de bir başlangıç noktası oluşturmaktadır (Pernicano, 2015).

Boş Kalp...

Bu hikâyede Sammy adında bir sincap, annesi onu küçük yaşta bırakıp gittiğinden beri tek başına bir ormanda yaşar. Türlü zorluklarla baş etmek zorunda kalan küçük sincap büyük sincapları izleyerek fındık toplamayı öğrenir. Sammy'nin aç kalma korkusu daha o zamanlardan başlar. Sincap Sammy gereğinden çok daha fazla fındıkları toplayıp yuvasında istifler. Öyle ki kendisine uyuyacak yer kalmadığı için ağacın altında uyur. Dışarı sınırlı tehlikelerle doludur. Durumun farkına varan arkadaşı Baykuş, Sammy'nin asıl açlığının yiyecek değil sevgiye aç kalbi olduğunu görmesinde kılavuzluk eder. Sammy bu açlığının ihtiyacı olan sevgiden kaynaklandığını öğrenir. Sammy'nin yuvasında fındıkları artık kendine yeteri kadardır ve yuvasında uyuyacak kadar boşluğu vardır. Baykuş ve küçük sincabın yalnız yaşadığından haberdar olmayan diğer sincaplar, Sammy'e onun aç kalbini doyurması için yardım ederler. Sincap, aç bir kalbin kırık bir kalbe çok benzediğini öğrenir. İyileşmesi için sabıra ve zamana ihtiyacı vardır. Küçük sincabın fındık yeme dürtüsü tamamen kaybolmaz, her kötü alışkanlığın yaptığı gibi ara sıra geri gelir. Sincap Sammy, yuvasındaki fındıkları görerek ve yeterince sahip olduğunu bilerek buna direnir ve sonunda kalbinin ihtiyaçlarına dikkat ettiği sürece asla aç kalmayacağını öğrenir (Pernicano, 2015'dan uyarlanmıştır).

Bu hikâyeye çocuktaki duygusal açlığın ve yol açtığı sorunların metaforik bir dille anlatımına güzel bir örnek teşkil etmektedir. Özellikle görünenin altında görünmeyene ulaşma adına hikâyenin neyi anlatmaya çalıştığı sorgulandığında aşırı yeme, aşırı toplama, istifleme gibi davranışların altında yatan en temel problemin duygusal açlık olduğu sonucuna varılabilir. Ailelerle çalışan sosyal hizmet uzmanları bu türden hikâyeleri müdahale süreçlerinde kullanarak hem çocuklar hem de ebeveynlerde iç görü oluşturabilirler. Çocuklar ve ebeveynleri kendileriyle yüzleşme imkânı bulabilir ve de kendi sorumluluklarının farkına varabilirler.

Çocuklar ve aileleri için metafor ve hikâyeye kullanımına ilişkin oyun terapisi de büyük fayda sağlar. Hikâyeden yola çıkarak planlı veya müracaatçı tarafından yönlendirilen oyun terapisi etkinliğine geçilebilir. Müracaatçının hikâyeye verdiği yanıtlar, içinde bulunulan durum, şema ya da duygu durumunu değerlendirmek için kullanılabilir. Oyun terapisinde çocuğun oyununun sembolik diline dikkat edilmelidir (Pernicano, 2014). Sosyal hizmet uzmanları oyun terapisinde metafor ve hikâyeleri çocuk ve aileyle çalışırken çeşitli amaçlar için kullanabilirler.

Ailelerle sosyal hizmet uygulamasında bireylerle yapılan uygulamalarda olduğu gibi hikâyelerin dört temel işlevinden yararlanılabilir.

Ailelerle sosyal hizmet uygulamasında hikâyelerin işlevlerine ilişkin bazı örnek hikâyeler:

Hikâyelerin Ayna İşlevine Örnek Bir Hikâyeye...

“ Bir fil gösteri için bir gece karanlık bir odaya getirilmiş. Fili görmek isteyen ziyaretçiler odaya dolmaya başlamışlar. Karanlık olduğundan ziyaretçiler fili göremeyince, ona dokunarak hakkında bilgi sahibi olmaya çalışmışlar. Fil oldukça büyük olduğundan her bir ziyaretçi ancak hayvanın bir parçasına odaklanabiliyor ve hissettiği şeylere göre onu tarif ediyormuş. Bacağını tutan ziyaretçi onu güçlü bir sütun, uzun dişini tutan ziyaretçi onu sivri uçlu bir nesne olarak tanımlamış. Kulağını tutan ise onun bir yelpazeden farksız olduğunu söylemiş. Elini sırtında dolaştıran da filin bir yatak kadar düz olduğunu söylemiş. ” (Peseschkian, 2014).

Yaşamda genellikle kişiler kendilerini ya da diğerlerini görmek istedikleri yönleriyle görme eğilimindedirler. Bu bakış açısı da bütünü görmeye engel olduğu gibi yaşama tek bir noktadan bakmak gibi bir sığ düşünceye neden olur. Bütünü göremeyen kişiler gerçek ve sağlam temelli ilişkiler kuramaz ya da sürdüremezler. Bu hikâye örneğinde aile bireyleri ailede yaşadıklarını kendileriyle ya da birbirleriyle ilgili düşüncelerini fil metaforu üzerinden görebilirler. Her bir aile üyesi kendisini bu metaforla ilişkilendirerek kendi yaşamına dair bir iç görü kazanabilir. Sosyal hizmet uzmanı bu tür hikâyeleri aileyle olan müdahale süreçlerinde kullanarak aile bireylerinin kendisini, eşini, çocuklarını, çevresini, iş ya da özel yaşamındaki kişileri yeni bir bakış açısıyla görmelerine yardımcı olabilir.

Hikâyelerin Model İşlevine Örnek Bir Hikâye...

“Bir ormanda yaşayan kaplan ailesinin bir gün bir yavrusu olur. Bu duruma çok sevinen baba kaplan dişi kaplana: ‘Bizim oğlan bir kahraman olacak ’ der. Anne kaplan babayı memnun etmek için yavrusu biraz büyüyünce avladığı avı yavrusuna verip, onu babasına göstermesini ister. Bunu gören baba çok sevinir ve ‘ Benim yavrum bir kahraman oldu’ der. Babanın sevincini gören anne kaplan bunu artık her gün yapmaya karar verir. Bu böyle devam ederken günün birinde baba kaplan ölür ve anne kaplan yavrusundan avlanmasını ister. Ancak yavru annesine: ‘Anne sen bana avlanmayı öğretmedin ki? Ben nasıl avlanırım?’ der. Yavrusuna hak veren anne kaplan avlanmaya devam eder. Bu durum böyle sürerken bir gün anne kaplan da ölür. Tek başına kalan yavru kaplan çok şaşırır, ne yapacağını bilemez ve karnını ormandaki kurtların, tilkilerin ve çakalların artıklarıyla doyurur. Bundan böyle yavru kaplan hayatının sonuna kadar ormandaki hayvanların alay ettiği bir kaplan olarak hayatını sürdürür.” (Saygın, 2012).

Bu hikâye ailedeki çatışma durumunu anne baba ve çocuk açısından ele almaktadır. Aile içi ilişkilerde anne baba ve çocukların rolleri ve sorumlulukları ailenin temel işlevlerini yerine getirebilmesi ve sağlıklı bir gelişim süreci için büyük önem taşımaktadır. Özellikle ebeveynler arasındaki çatışma durumları çocukların kendilik bilinci oluşturmalarını ve bağımsız bir birey olarak yaşamlarını sürdürmelerini etkileyebilmektedir. Sosyal hizmet uzmanı müdahale sürecinde aile ile uygulama yaparken özellikle bu tür çatışmaların yaşandığı durumlarda ailenin bir farkındalık kazanması adına benzer hikâyelere yer verebilir. Hikâyeler üzerinden her bir aile bireyi dışarıdan kendi mevcut durumunu gözlemleyebilir ve içinde bulunduğu durumu daha net kavrayabilir.

Hikâyelerin Aracı İşlevine Örnek Bir Hikâye...

“Bir zamanlar, bir âlimin yanında kitap okuyup, ilim tahsil eden gençlerden birisi bir gün âlimin yanına gelir ve ‘Efendim, ilim tahsilime artık devam edemeyeceğim’ der. ‘Küçükük bir evde, kardeşlerim, annem ve babamla birlikte yaşıyorum. İlim öğrenmek için yoğunlaşmam ve dikkatimi toplamam gerekiyor, fakat benim şartlarım buna hiç de uygun değil.’ Âlim, önce gence hiçbir şey söylemez; sonra eliyle güneşe işaret ederek eliyle yüzünü kapamasını ister. Genç talebe, denileni yapar ve eliyle yüzünü örter. Âlim, daha sonra sözlerine şöyle devam eder: ‘Ellerin küçük ama kocaman güneşin ışığını ve haşmetini örtmeye yetmiyor da artıyor. Aynen bunun gibi, hayatında karşılaştığın ufak tefek sorunlar da seni manevi yolculuğunda ilerlemekten alıkoyuyor. Nasıl elin güneş ışığının sana ulaşmasını engelliyorsa, yeterli azmi göstermeyişi de içindeki ışığın parlamasını engelliyor. O halde, kendi gayretsizliğin ve çaresizliğin için başkalarını

suçlama ve bahaneler bulma.’ ” (Kılıç, 2013).

Aile içinde her birey kendi gelişiminin ya da yaşam alanının kısıtlandığı düşüncesiyle birbirini suçlayabilir. Bu kişinin kendisiyle temas kuramayıp başkalarını bahane göstererek bir çeşit savunma mekanizmaları geliştirmesi ile aynı anlama gelmektedir. Değişime dönüşüme ve gelişime karşı direncin en temel nedenleri arasında yetersizlik, değersizlik, güvensizlik ya da başarısızlık şemaları yer alır. Bu hikâyede her aile bireyi kendisini bu gencin yerine koyarak düşündüğünde asıl engelin kendisi olduğunun farkına varabilecektir. Sosyal hizmet uzmanı ailede birbirlerini engel olarak gören ve birbirini suçlayan aile bireyleri için benzer hikâyeleri müdahale sürecinde kullanabilir. Hikâye üzerinden her bir bireyin kendisiyle temas kurması sağlanabilir. Aile bireylerinin olaylara bakış açılarında suçlama yerine kendi sorumlulukları almaları yönünde bir farkındalık geliştirmeleri sağlanabilir.

Hikâyelerin Depolama İşlevine Örnek Bir Hikâye...

“Bir gün, bir adam ipek kozasında belirmiş küçük bir delik görür. Kelebeğin bedenini o küçücük delikten çıkarmak için harcadığı çabayı oturup saatlerce izler. Adam kelebeğin ilerlemek için daha fazla çabalayamayacağını ve vazgeçtiğini düşünür. Kelebeği, sanki elinden gelen her şeyi yapmış ve artık yapabileceği bir şey kalmamış gibi görür. Bunun üzerine kelebeğe yardım etmeye karar verir ve eline küçük bir makas alarak kozadaki deliği büyütmeye başlar. Böylelikle kelebek kozasından kolayca çıkarılır. Ancak kelebeğin kuru bir bedeni ve buruş buruş küçücük kanatları olduğunu görür. Adam kelebeği izlemeye devam eder. Çünkü her an kelebeğin kanatlarının açılıp genişleyeceğini ve bedenini taşıyacak kadar güçleneceğini umuyordu. Fakat bunlardan hiç biri olmaz. Kelebek hayatının geri kalanını kurumuş bir beden ve buruşmuş kanatlarla yerde sürünerek geçirir. Ne kadar denese de o bir daha asla uçamaz.” (Kılıç, 2013).

Bu hikâye örneği insanların olaylara yüklediği anlam ve bu doğrultuda kendilerince çözüm bularak eyleme geçmeleriyle ilgili bir süreci ele almaktadır. Anlam ve yorum herkese göre değişebilir ancak bu anlam ya da yorum içinde bulunulan bağlam dışına taşımarsa yararından çok zarar verici de olabilmektedir. Hikâye ana tema olarak bir babanın ya da ebeveynin yardıma ihtiyacı olduğunu düşünerek çocuğuna yardım etme sürecini kelebek metaforuyla anlatmaya çalışıyor. Yardım etmek iyidir ancak uygun zaman ve koşullar dâhilinde iyidir. Her canlı bir gelişim sürecinden geçer ve bu süreç onun olgunluğa erişip kendine yeter hale gelebilmesine yardımcı olur. Ebeveynler çocuklarına yardımcı da olurlar ancak çocuğun kendi gelişim evrelerini tamamlamaları için onlara zaman da tanımalıdır. Tıpkı zamansız, uygunsuz koşullarda ve yerinde yapılmayan müdahalelerin yarar yerine zarara neden olabileceği gibi aile içinde de ebeveynlerin bu tarz tutumları da aynı şekilde çocuğun gelişimine yarar sağlamaz. Sosyal hizmet uzmanları müdahale sürecinde bu tür hikâyelerle ailede ebeveyn-çocuk ilişkisine yönelik bir bakış açısı kazandırabilirler.

Metaforlar ya da hikâyeler her yaşta müracaatçı için terapist yöneliminden bağımsız olarak ya da müdahale süreçlerinde tedavi yöntemi olarak kullanılabilirler. Metaforlar ya da hikâyeler tedavi sırasında dikkatli bir şekilde kullanıldıklarında bilişsel yeniden yapılandırmayı sağlayarak müracaatçıların kendilerini daha iyi anlamalarına ve davranış değişikliğine yardımcı olurlar. (Pernicano, 2015). Metafor, masal ya da hikâyelerin aile ile müdahale süreçlerinde kullanılması ailenin yaşamına yönelik yeni ve sağlıklı hikâyelerini oluşturmasına destek olması adına önemlidir.

5. Gruplarla Sosyal Hizmet Uygulamalarında Hikâye ve Masallar

Bireysel tedavi ve yardım sağlanan ancak toplumda tek başına bırakılan bireyler çevreleriyle uyum sağlamada ve olumlu iletişim kurmada güçlüklerle karşılaşabilirler. Bu noktada öğrenme ve büyüme yaşantıları edinebilmede etkili olabilen grup yaklaşımı modellerinin kullanımı önem kazanmaktadır. Gruplarla sosyal hizmet, küçük insan grupları yoluyla bireyde ve çevrede

arzulanan değişmeleri yaparak bireylerin ihtiyaçlarının karşılanması ve sorunlarının özölmesine yardım etme sürecini içine alan sosyal hizmetin bir yöntemidir. İnsanların psikolojik, fizyolojik ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamalarında güçlü bir araç olan grup çalışmaları bireylere kendi davranışlarının başkaları üzerindeki ayırımına daha kolay varabilmelerine yardımcı olabilmektedir. Bu nedenle grup yaşantıları, bireylerin uyum sağlayıcı beceriler geliştirebilmelerinde, uyum bozucu olan davranışlarının giderilmesinde çok hızlı yardım sağlayabilen yaklaşımlardan biri olmaktadır (Duyan, 1997; Duyan, 2021).

Gruplarla sosyal hizmet uygulaması hem görev grupları (yönetim kurulları, görev güçleri, komiteler, komisyonlar, yasama kurulları, personel toplantıları, multidisipliner ekipler, vaka konferansları ve sosyal eylem) hem de tedavi grupları (gelişme grupları, terapi grupları, eğitim grupları, sosyalleştirme grupları ve destek grupları, kendine yardım grupları) şeklinde gerçekleştirilebilir. Bunun yanı sıra diğer gruplar olarak ifade edilen eğlence grupları, eğlence-beceri grupları, sorun-çözme ve karar-alma grupları, odak grupları, etkileşim gruplarında bu uygulamalar gerçekleştirilebilir (Duyan, 2021).

Gruplarla sosyal hizmet uygulamasında grupların yapısal, işlevsel ve gelişimsel özellikleri (Johnson, 1998) ne türden bir terapi ya da tedavi yöntemiyle alışılacağının belirlenmesinde etkili olabilmektedir. Masal ve hikâyelerin terapötik işlevsellikleri özellikle terapi ya da tedavi gruplarında kullanımını öne çıkarmaktadır. Ancak burada uygulayıcı olan sosyal hizmet uzmanı hangi grup özelinde hangi modelle çalışıyorsa kullanacağı hikâyeleri bu durumları gözeterek ele almalıdır.

Tedavi gruplarından biri olan terapi gruplarında gruplarla sosyal hizmet uygulamasında kullanılabilen teori ve uygulama modelleri gruplarla psikodinamik modeller (psikanalitik model, Adlerci model, transaksiyonel analiz), gruplarla bilişsel-davranışsal-iletişimsel modeller (paradoksal model, bilişsel terapi, davranışçı model, gerçeklik terapisi, rasyonel duygusal terapi), gruplarla yaşantısal-insancıl-varoluşçu modeller (müracaatçı odaklı model, psikodrama, geştalt model, süreç odaklı model) olarak sınıflandırılmaktadır (Derezotes, 2000).

Müracaatçılar için grup çalışmaları hem kendi iç dünyalarına hem de dış dünyada olan bitenlere ilişkin güçlü bir farkındalık kazanabilmelerine destek sağlayabilmektedir. Bu kapsamda grup oturumları sürecinde hangi sorun alanlarının odak alınacağı üye etkileşimi ile belirlenebilir ve sosyal hizmet uzmanı bu doğrultuda süreci yönetebilir. Psikodinamik modelde müracaatçıların geçmiş yaşam dönemlerinden getirdikleri sorunlar ele alınırken bunlar kişilik, ego durumları, savunma mekanizmaları açısından değerlendirilerek müracaatçıların çocukluk dönemindeki yaşam hikâyeleri ile buluşmalarına ve geçmişteki travmatik yaşantılarının nedenlerini anlamalarına yardımcı olunmaktadır. Müracaatçılar bu süreçte geçmişte istem dışı olarak bilinçaltına attıkları olumsuz duygu, düşünce ve yaşam deneyimlerinin nedenlerini ve şimdiki yaşamlarına etkilerini anlayabilme becerisi geliştirebilirler. Bu farkındalıkla bugünkü yaşamlarına dair yeni ve sağlıklı hikâyeler oluşturabilirler. Bilişsel-davranışçı modelin grup çalışmalarında uygulanmasında müracaatçılar için işlevsiz hale gelmiş bilişler, otomatik düşünce, inançlar, duygular ve davranışlar şimdi ve burada ekseninde ele alınarak müracaatçıların yaşamlarında sorun kaynağı olan ve yaşamlarını olumsuz yönde etkileyen hikâyelerini grup süreçlerinde paylaşmalarına destek olunur. Bu süreç müracaatçıların yeni biliş-duygu ve davranış kalıpları geliştirebilmelerini ve sağlıklı hikâyeler oluşturmalarını içerir. Bilişsel-davranışçı modelde grup sürecinde grup üyelerine dair kaygı, korku, depresyon, hastalık, bağımlılık, boşanma, yas, iflas, geçmişe yönelik kızgınlık ya da belirli ruhsal bozuklukların belirtileri gibi pek çok sorun ele alınabilmektedir. Grup süreçlerinde işlenen konu ile ilgili sosyal hizmet uzmanı gruba hikâyeler getirebilir ve yine bu hikâyeler üzerinden müracaatçılar kendi yaşam hikâyeleriyle ilgili bağlantı kurabilir ve içinde buldukları duruma dışarıdan bakabilirler. Grup sürecinde müracaatçıların paylaştıkları yaşam hikâyeleri sorun ve çözümleri de diğer grup

katılımcıları için destek sağlayabilmektedir. Müracaatçılar bu süreçlerde kendilerinde fark edemedikleri şeyleri başkalarının onlara bir nevi ayna tutmasıyla görebilme, anlayabilme ve çözüm bulabilme yeteneğini kazanabilirler. Varoluşçu modelde ise esas olan kişinin var olma nedenidir. Kişi kendi varlık nedenini kendi özgünlüğü ve özgürlüğü ile yaşamda anlam bulma arayışındadır. Bu anlam kişinin kendi kendisi tarafından oluşturulur. Yaşama ya da ölüme dair yüklenen anlamlar yine kişinin kendi yaşam penceresinden baktıklarını görebilmesiyle ilgilidir. Grup çalışmalarında müracaatçılar diğer grup üyelerinin paylaştıkları kendi yaşam hikâyeleri ya da sosyal hizmet uzmanının grup sürecine getirdiği hikâyeler aracılığıyla iç gözü sağlayabilirler, yaşamlarına ilişkin kendi kararlarını alabilme ve bunları yaşamlarına aktarabilme konusunda bakış açısı geliştirebilirler. Yaşanılan sorunların sorumluluğunun alınması yine yaşanılan olaylara ilişkin müracaatçının kendi özgün ve özgür seçimleriyle çözüm bulabilmesinde yol gösterici olabilecektir. Grup çalışmalarında müracaatçılar geçmiş yaşamlarına ilişkin sorunlara odaklanmak yerine şimdi nasıl bir çözüm üretebilirim noktasında beceri kazanabilir ve bunları yaşamlarına kendi özgün hikâyelerini yeniden oluşturma becerisi kazanarak aktarabilirler.

Gruplarla sosyal hizmet uygulamasında destek ve tedavi gruplarında drama çalışmaları (yaratıcı drama/psikodrama) da tercih edilen ve etkili kullanıma sahip yöntemler arasında yer almaktadır.

İnsanların kendilerini tanımlarına ve yaratıcı yönlerini keşfetmelerine imkân veren yaratıcı drama düşünsel ve duygusal yönden gelişime de destek olmaktadır. Yaratıcı drama rol oynama-canlandırma gibi teknikleri kullanarak grup süreçlerinde bireylere iç gözü ve farkındalık kazandırmada önemli role sahiptir. Masallar ya da hikâyeler yaratıcı drama oturumlarında birer araç olarak kullanılmaktadır (Adıgüzel, 2018). Grup yaşantı ve deneyimleri sosyal bir varlık olarak bireyin kendini gerçekleştirmesine imkân vererek kendi içsel potansiyelini dışarıya çıkarmasında etkili fırsatlar sunabilmektedir. Sosyal hizmet uzmanı gruplarla sosyal hizmet müdahalesini gerçekleştirirken masalları/hikâyeleri birer araç ve yaratıcı dramayı da bir yöntem olarak kullanabilirler.

Masal ve hikâye kullanımının yaratıcı dramada olduğu gibi psikodrama (Holmes, 2011) ve dramaterapi (Silverman, 2004) grup süreçlerinde önemli bir yeri bulunmaktadır. Psikodrama, insanların çeşitli yaşam basamaklarından geçen rol oynayıcılar olduğu görüşüne dayanır. Shakespeare'nin 'Beğendiğiniz Gibi' adlı eserinden bir alıntı psikodramanın özünü yansıtmaktadır: 'Bütün dünya bir sahnedir. Ve bütün erkekler ve kadınlar yalnızca birer oyuncu; Girerler, çıkarlar, Birçok kişi birçok rolü birden oynar. Bu oyun insanın yedi çağıdır' (Kellerman, 2013). İnsanlar yaşam döngüleri boyunca yeni yaşam basamaklarından geçerler ve bu basamaklar büyüme ve gelişme için bir fırsat ya da olası bireysel krizleri temsil eden dönüm noktaları olabilmektedir. Yaşamın karmaşıklığı insanın kendini uyarlaması ve uyum sağlaması adına olağanüstü bir kapasite gerektirmektedir. Psikodramada katılımcılar, grup yardımıyla kendileri için önem taşıyan yaşantıları yeniden canlandırarak ve öznel dünyalarını açmaya davet edilerek bebeklikten yaşlılığa uzanan yaşamları boyunca yaşamın her yönünü bu yolla yeniden canlandırabilir, deneyimleyebilirler. Psikodrama, stresli yaşam olaylarıyla, yaratıcı ve kendini uyarlayabilen bir biçimde dolaylı yoldan (başka bir rol içindeyken) baş edebilmenin ve bu olaylar üzerinde kontrol sağlamanın bir yolu olarak, '-miş gibi' üzerine kurulu, hayal ürünü bir korunaklı dünyada kişisel gerçekliğin ortaya konulmasına yardım eder (Kellerman, 2013). Grupla psikodrama çalışmalarında müracaatçıların yaşam hikâyelerinin yeniden canlandırılması müracaatçıların yaşam hikâyelerinde yeniden rol alması kendi gerçekliklerini yeniden yapılandırılmalarına yardımcı olurken, grup sürecinde müracaatçıların diğer müracaatçıların hikâyelerinde rol oynamaları da kendi içsel dünyalarını keşif konusunda yol gösterici olabilecektir. Psikodramada grup tarafından paylaşılan kendi yaşam hikâyeleri ya da gruba uygulayıcı tarafından getirilen hikâyeler psikoterapötik etkiyle müracaatçılar için duygusal ya da ruhsal olarak rahatlama ve iyileşme sürecine katkı sağlayabilecektir. Sahne ister yaşam sahnesi ister kurgusal olarak oluşturulmuş bir sahne olsun roller farklı olsa da kişilerin bu rollerde

kendilerini oynadıklarının ve sahneye de kendi yaşam hikâyelerini aktardıklarının farkında olunarak süreç değerlendirilmelidir. Haskılıç Saraç ve Duyan (2020)'a göre psikodrama bireylerin kendilerine ve ailelerine ilişkin farkındalık kazanmalarına yardımcı olmaktadır.

Grup süreçlerinde masal ya da hikâye kullanımına yönelik çalışmalar, masal ya da hikâyelerin seçimi, grubun yapısı, grup dinamikleri, gruptaki katılımcıların demografik özellikleri ve ihtiyaçları gözetilerek yapılmalıdır. Her müracaatçı gibi her bir müracaatçı grubu da kendine özgü ve değişen ihtiyaçlara sahip olduğundan sosyal hizmet uzmanı uygulayıcısı olduğu müracaatçı grubunda bu unsurlara özen göstermelidir.

Gruplarla sosyal hizmet uygulamasında hikâyelerin işlevlerine ilişkin bazı örnek hikâyeler:

Hikâyelerin Ayna İşlevine Örnek Bir Hikâye...

Sen Hangisisin?

“Bir zamanlar sürekli her şeyden şikâyet eden ve her gün hayatının ne kadar kötü ve berbat olduğundan yakınan bir kız varmış. Hayatla mücadele etmekten ve savaşmaktan yorulmuş. Genç kızın bu yakınmaları üzerine aşçı olan babası ona bir hayat dersi vermeye karar vermiş. Bir gün kızını mutfağa götürmüş ve üç ayrı cezveyi suyla doldurup ocağın üzerine koymuş. Cezvedeki sular kaynamaya başlayınca cezvelerden birine patates, birine yumurta ve diğerine de kahve çekirdekleri koymuş. Kızı merakla babasını seyredip sonunda ne olacağını sabırsızlıkla beklemeye başlamış. Yirmi dakika sonra babası cezvelerin altındaki ateşi kapatmış ve kızına ne gördüğünü sormuş. Kızı: ‘Patates, yumurta ve kahve’ diye cevap vermiş alaylı bir şekilde. ‘Bir de daha yakından bak’ demiş babası. ‘Patatese dokun.’ Kızı patatese dokunmuş ve yumuşadığını söylemiş. Babası aynı şeyi yumurta için de yapmasını istemiş. Kızı yumurtanın katılaşmış olduğunu söylemiş. Babası son olarak kızından kahveden de bir yudum almasını istemiş. Söyleneni yapan kızın yüzüne kahvenin nefis tadıyla birlikte bir gülümseme yayılmış. Ama yine de bütün bu olanlardan hiçbir şey anlamamış. ‘Bütün bunlar ne anlama geliyor baba?’ Diye sormuş. Babası aynı kaynar suyun içinde kalan patatesin, yumurtanın ve kahvenin aynı sıkıntıyı yaşadıklarını ama her birinin bu sıkıntı karşısında farklı tepki verdiklerini söylemiş. Patates daha önce sert, güçlü ve tavizsiz görünürken kaynar suyun içine girince yumuşamış ve güçten düşmüştü. Yumurta ise çok kırılıyordu ve dışındaki ince kabuğu içindeki sıvıyı koruyordu ama kaynar suyun içinde kalınca yumurtanın içi sertleşmiş, katılaşmıştı. Ancak kahve çekirdekleri bambaşkaydı. Kaynar suyun içinde kalınca kendileri değiştiği gibi suyu da değiştirmişlerdi ve ortaya tamamen yeni bir şey çıkmıştı. Babası kızına sormuş: ‘Sen hangisisin? Bir sıkıntı kapını çaldığında nasıl cevap vereceksin? Patates gibi yumuşayıp ezilecek misin? Yumurta gibi kalbini mi katılaştıracaksın? Yoksa kahve çekirdekleri gibi başına gelen her olayın duygularını olgunlaştırmasına ve hayatına ayrı bir tat katmasına izin mi vereceksin?’ ” (Kılıç, 2008).

Bu hikâye müracaatçılar için kendilerini yaşamda karşılaştıkları güçlüklerle karşı nasıl gördükleri ve nasıl bir mücadele yolu seçtikleri ile ilgili bir ayna işlevi görmektedir. Grup çalışmalarında bu türden bir hikâye örneğine yer verilmesi müracaatçılara bir ayna tutarak kendilerini dışarıdan daha net bir biçimde gözlemlemelerine yardımcı olabilir. Hikâye üzerinden gidilerek müracaatçılara ‘Sen hangisisin? Ve neden? Hangisi olmak isterdin? Ve neden?...’ gibi sorular sorularak kendileriyle ilgili yaşama bakış açılarını değerlendirmelerine yardımcı olunabilir. Grup sürecinde müracaatçılar geçmiş yaşam hikâyelerini gözden geçirebilir ve geçmişte yaşadıklarıyla ilgili içsel sorgulama yaşayabilirler. Müracaatçılar grup sürecinde kendi yaşam hikâyelerini paylaşarak hem yüzleşme hem de rahatlama sağlayabilirler.

Hikâyelerin Model İşlevine Örnek Bir Hikâye...

Rüzgâr, Yağmur ve Güneş’in Hikâyesi...

“ Bir gün rüzgâr, yağmur ve güneş, birinin yaptıklarını nasıl değiştireceğini konuşuyorlarmış.

Bazen gerçekten yapmak istemediğiniz şeyleri yapıyorsanız veya sizin veya başkaları için yararlı olmayan şeyler yapıyorsanız bu büyük bir sorun yaratabilir. İşte rüzgâr, yağmur ve güneş tam olarak bunu tartışıyor. "Bir oyun oynayalım," demiş güneş. "Şu aşağıda ceket giyen çocuğu görüyor musun? Bakalım onu kim çıkarabilecek." Rüzgâr hevesle, "Önce ben deneyeyim," demiş. Rüzgâr çocuğun kulağının yanından esmeye başlamış ve önce hafifçe fısıldamış, "Ceketini çıkar. Ceketini çıkar." Çocuk ceketini çıkarmadığından, rüzgâr biraz daha güçlü esmeye ve kulağına biraz daha yüksek sesle seslenmeye başlamış. Bunun üzerine çocuk üşümüş ve ceketine iyice sarınmış. Rüzgâr çocuğun kulağına daha yüksek sesle uğuldayarak "Ceketini çıkar! Ceketini çıkar!" diye emirler yağdırmış. Çocuk ne kadar görmezden gelirse, rüzgâr da o kadar yüksek sesle bağırması ama boşunaymış. Bunun üzerine yağmur: 'Açıkçası yaptıkların hiçbir işe yaramıyor, ona bağırmanın bir anlamı da yok. Ne kadar esip gürlersen de o ceketini daha sıkı tutuyor. Bana bir şans ver' demiş. Yağmur en iyi yaptığı şeyi yapmaya başlamış. Hafifçe çiselemiş ve çocuğun kulaklarının yanından damlarken, "Ceketini çıkar. Ceketini çıkar," diye seslenmiş. Ama çocuk bunun yerine kapüşonunu başına çekip vücudunu yağmurdan korumak için ceketinin önünü kapatmış. Sinirlenen yağmur pes etmemeye kararlıymış. Rüzgâra verdiği iyi tavsiyeyi unutmuş gibiymiş. Yağmur öfkeyle, "Beni dinlemezse, ceketini çıkarması için onu döverim," demiş ve şiddetli bir şekilde yağmaya başlamış. Çocuğun üzerine yağmur damlaları yağarken: "Ceketini çıkar! Ceketini çıkar!" sesleri etrafa yayılıyordu. Çocuk yine dinlemeyi reddetmiş ve yağmur doluya dönüşüp onu kamçulamaya başlamış. Öfkeyle ona ceketini çıkarması için bağırıyordu. Bunun üzerine çocuk, ceketiniyle her yerini örtmeye çalışmış ve etrafına bakınarak sığınacak bir yer aramış. Bu sırada "Sıra bende olmalı," demiş güneş sessizce. Tek kelime etmeden, çocuğu ve ceketini kurutarak parlamaya başlamış. Güneş çocuğu sıcaklığıyla okşamış ve havanın sıcaklığını çok fazla artırmadan yavaş yavaş yükseltmiş. Çocuk önce kapüşonunu çıkarmış ve güneş günü nazikçe ısıtmaya devam ederken, çocuk ceketinin fermuarını açmış. Dikkatle, güneş sıcaklığını bir iki derece daha yükseltmiş. Çocuk güneş ışığının rahat sıcaklığının tadını çıkarırken ceketinden tamamen çıkması uzun sürmemiş.' (Burns, 2005).

İnsanlar da yaşamda bu hikâyedeki rüzgâr, yağmur ya da güneş gibidir. İçlerindeki rüzgârla yağmurla ve güneşle çatışır dururlar. Çatışmalarını rüzgâr ya da yağmur gibi ya da güneş gibi çözmeye çalışırlar. Hangi yöntemi kullandıkları onların seçimleridir ve bu seçimlerle hayatlarına yön verirler. Grup sürecinde müracaatçılara 'Rüzgâr, yağmur ya da Güneş' hangisini ve neden tercih ettikleri sorusu yöneltilerek yaşama dair kendi kişisel tercihleri üzerinde düşünebilmeleri sağlanabilir. Grup çalışmalarında bu türden hikâye örneklerinin kullanılması müracaatçılara yaşamda duruşlarıyla ilgili bir model oluşturabilir.

Karga ile Tavus...

"Sarayın bahçesinde, siyah bir karga portakal ağacının dalına tünemiş dururken bahçenin çok iyi bakılan çimlerinde de bir tavus gururla dolaşıyor. Karga acı bir çığlık atarak söylenmiş: ' Bu garip kuşun buraya girmesine kim izin verebilir? Etrafta öyle bir gururla dolaşıyor ki, sanki sultan. Bir de o çok çirkin ayakları yok mu? Tüyleri de mavinin en kötü tonu! Öyle bir rengi asla taşımazdım. Kuyruğunu da bir fok gibi taşıyor.' Bu sözlerinden sonra susmuş ve sessizce tavustan bir cevap gelmesini beklemiş. Tavus bir süre bir şey söylememiş, fakat daha sonra melankolik bir gülümsemeyle konuşmaya başlamış: 'Bence haksızsın. Hakkımda söylediğin kötü şeyler yanlış anlamalara dayanıyor. Gururlu olduğumu söylüyorsun, ama başımı öyle dik kaldırıyorum ve omuz tüylerim öyle kalkıyor ki, çift çene boynumun şeklini bozuyor. Aslında her şey olabilirim, ama asla gururlu değilim. Çirkin özelliklerimi ve ayaklarımın derisinin kırışık ve kösele gibi olduğunun farkındayım. Bu beni o kadar çok rahatsız ediyor ki, bu yüzden çirkin ayaklarımı görmemek için başımı dikleştiriyorum. Sen benim sadece kötü taraflarımı görüyorsun. İyi taraflarıma ve güzelliğime gözlerini kapatıyorsun. Fark etmedin mi? Senin çirkin dediğin şeyler insanların bende hayran olduğu şeyler.' " (Pesescchian, 2014).

Hikâye grupla sosyal hizmet uygulamasında ilişkilerin ele alındığı bir müdahale sürecinde ele alınabilir. Eş, partner ilişkilerindeki çatışmalar ve olası çözümleri için bu tür hikâyeler müracaatçıların kendi yaşam hikâyelerini grupla paylaşmalarına destek sağlayabilir. Müracaatçılar hikâye üzerinden karga ve tavus metaforuyla kendileri ve partnerleriyle ilişkilerindeki tutumlarına dair bir farkındalık kazanabilirler.

Hikâyelerin Aracı İşlevine Örnek Bir Hikâye...

Cam Lahit...

“ Bir Doğu kralının dünyada her şeyden çok sevdiği, büyüleyici bir karısı varmış. Onun güzelliği hayatını aydınlatmış ve her an onunla birlikte olmak istemiş. Günün birinde güzel karısı ölmüş ve kral büyük bir acı içinde yapayalnız kalmış. Karısının ölümünü bir türlü kabullenemeyen kral onun için cam bir lahit yaptırıp odasına koydurmuş. O yıl ülkede oldukça sıcak bir yaz yaşanmış. Günler geçtikçe karısının cesedi gittikçe bozulmuş ve sarayın dört bir yanına çürüyen cesedin kokusu yayılmaya başlamış. Kral da krallığın simgesi olan yeşil kuşağını burnuna sarmış ama fayda etmemiş. Kokuya tahammül edemeyen saray çalışanları sonunda sarayı terk etmişler. Sarayda bir tek kral cam lahit ve uçuşan siyah iri sinekler kalmış. Kral sonunda bilincini kaybetmiş. Hekim onu sağlığına kavuşturmak için muhteşem bir bahçeye getirmiş. Çiçeklerin kokusu yavaş yavaş duyularını uyandırmış, çeşmelerin çağıltısı kulağına müzik sesi gibi gelmiş. Kral böyle bir ortamda sevdiğini sanki hâlâ yaşıyormuş gibi hissetmiş. Birkaç günün ardından sağlığına kavuşan kral dalgın bir şekilde güle bakmış ve birden karısının sağlığında ne kadar güzel olduğunu oysa cesedinin günden güne ne kadar kötü bir hale geldiğini hatırlamış. Güllü koparmış, cam lahitin üzerine koymuş ve uşaklarından karısını gömmelerini istemiş.” (Peseschkian, 2014).

Bu hikâyede ayrılık, ölüm ve yas süreci inkâr ve kabulle ilişkili olarak ele alınmıştır. Gruplarla sosyal hizmet uygulamasında yas süreciyle ilgili olarak bu tür hikâyelere ölüm ve vedalaşmayı kabul konusunda direnç gösteren müracaatçılar için terapötik destek sağlaması adına müdahalelerde yer verilebilir. Grupla yapılan uygulamada müracaatçılar kendi yaşam deneyimleriyle ilgili paylaşımlarını gruba aktararak ve gruptaki diğer paylaşımları dinleyerek kendileriyle ilgili dirençleri, savunmaları fark edebilirler. Bu süreç müracaatçıların yeni anlam oluşturmalarına yardımcı olabilir.

Hikâyelerin Depolama İşlevine Örnek Bir Hikâye...

Küçük Beyaz Toplar...

“Diyelim ki içeri girdiniz ve bana "Hey, bu sabah ne yapıyordun?" diye sordunuz. Ben de size, "Çimenlerin üzerinde dolaşıp küçük beyaz topları yerdeki deliklere vuruyorum ve sonra her şeyi tekrar yapıyorum" diye cevap verdim. Bunu söyleseydim, muhtemelen, "Neden biri bunu yapmak istesin ki?" derdiniz. Ve gerçekten, haklı olurdunuz. Neden biri çimenlerin üzerinde küçük beyaz topları yerdeki deliklere vurarak yürümek ve sonra aynıısını tekrar tekrar yapmak istesin ki? Öte yandan, golf oynadığımı söylesem, nedenini sormazsınız. Dünyada bunu yapmak isterdim çünkü bildiğiniz gibi golf insanların takdir ettiği bir şey. Herkesin değilse de insanların gerçekten takdir ettiği ve ondan bir şeyler elde ettiği türden bir şey” (Ossorio, 1976).

Bu hikâye hayatta yaptıklarından doyum alamayan, hayatı anlamsız bulan, kendilerine yabancılaşmış ve hayatı tekdüze yaşayan kişiler için bir bakış açısı oluşturabilir. Bazı insanlar hayatı küçük beyaz toplar gibi boş, anlamsız ve kendine yabancılaşmış gibi bazıları da golf oyunundaki toplar gibi anlam dolu yaşarlar. Bu hikâyede metafor olarak kullanılan küçük beyaz toplara nasıl anlam yükleniyorsa ve bu anlam bağlamı dışında farklılaşıyorsa kişilerin de hayata yükledikleri anlam da değişebiliyor ve farklılaşabiliyor. Hayat bazen kimileri için anlamlı bazen anlamsız bazen dolu ya da bazen boş olabiliyor. İnsanlar bazen kendilerini kıyıya vurmuş denizyıldızları kadar çaresiz hissedebilirler ve belki de kıyaya vurmak bir tercihtir onlar için bir

nevi yaşamdan vazgeçiş. Ve bu vazgeçişte bir yardım eli nasıl ki denizyıldızları için denizle ve yaşamla yeniden buluşma anlamına geliyorsa insanlar da yaşamla tekrar tanıştıklarında o anlamı yeniden keşfedebilirler. Grup çalışmalarında bu tür hikâyeler müracaatçılar için hayata nereden ve nasıl baktıkları ile ilgili ve aynı zamanda hayatta nelere nasıl anlam yükleyip nasıl yaşadıkları konusunda kendilerini değerlendirmelerinde yol gösterici olabilir.

6. Sonuç ve Değerlendirme

Sosyal hizmet, birey, aile, grup, toplum ve daha üst boyutta tüm küresel sistemin bir parçası olarak sistemlerin yetkinliğini artırmak ve devamını sağlıklı bir biçimde sağlamak adına çok boyutlu işlevselliğe sahiptir. Sosyal hizmet uygulama alanlarının genişliği ve çeşitliliği düşünüldüğünde terapötik etki ve sağaltımda masalların ve hikâyelerin birer müdahale aracı olarak bu süreçte yer alması önem taşımaktadır.

Masallar ve hikâyeler sosyal hizmet uzmanı ile müracaatçı arasında birer aracı olarak işlev görmekle birlikte müracaatçıların özdeşleşme imkânı bulabildikleri ve onlar için koruyucu işlevleri olan yardım kaynaklarıdır. Masalların ve hikâyelerin birer terapi aracı olarak kullanımı sadece terapötik kartlar, resimler, projektif testlerle sınırlı değildir. İnsan, yaşamının her alanına kendi yaşam hikâyesini taşır ve yaşamının her alanında kendi yaşam hikâyesinden yansımalar yer alır. Bu yansımalar herhangi bir objede bir canlıya ya da cansız varlıkta görülebilir. Bir tahta ya da odun parçası, bir ağaç, bir hayvan ya da bir bitki üzerinden de hikâyeler yazılabilir. Araç olarak ne kullanılırsa kullanılsın, sanatsal değeri olsun ya da olmasın ortaya çıkarılan her ürünün hikâyesi insanın yaşantıları ile doludur. Yazılan bir şiir, bir şarkı sözü, bir mektup, bir senaryo ya da bir kitap yaşam hikâyelerinden izler taşır. Oynanan oyunlarda, izlenen filmlerde ya da bir tiyatro eserinde yine insanın gördüğü kendi yaşamıdır, kendi hikâyesidir.

Terapötik araç olarak masalların ve hikâyelerin bireysel görüşmelerde, çocuk ya da yetişkin bireylerde, çift görüşmelerinde, aile ya da grup uygulamalarında kullanılabilmesi sosyal hizmet uzmanının alet çantasını da geliştirmeye yardımcı olacaktır. Sosyal hizmetin mikro mezzo ve makro boyutu düşünüldüğünde bu uygulamalar müdahale süreçlerinde müracaatçılara başkalarıyla daha sağlıklı ve etkili iletişim kurmayı, duygularını ifade edebilme becerisini, davranışlarını düzeltmeyi, problem çözme becerilerini geliştirmeyi ve başkalarıyla ilişki kurmanın çeşitli yollarını öğrenebilme adına pek çok kazanım sağlayabilecektir. Masal ya da hikâye kullanımı müracaatçıların direncini azaltırken çatışma ve arzuları hakkında konuşarak içsel bir rahatlama sağlayabilmelerine ve böylece kendi içsel deneyimlerini keşfetme ve kendi var olan kaynaklarını kullanabilme farkındalığını kazanabilmelerine katkı sunabilecektir.

Hikâye ve masalların çok yönlü işlevselliği, evrenselliği ve aynı zamanda farklı kültürlere uyarlanabilir ve uygulanabilirliği bunların eğitim alanında, okullarda, hastane ve tedavi merkezlerinde, huzurevlerinde, yaşlı bakım merkezlerinde, çocuklara hizmet veren sevgi evlerinde, kadın sığınma evlerinde, mülteci gruplarıyla çalışmalarda, özel gereksinimli birey ya da grup çalışmalarında, bağımlılıkla mücadele kapsamında çeşitli merkezlerde, toplum merkezleri gibi çeşitlilik arz eden birçok farklı alanda kullanımını mümkün kılabilmektedir. Hangi sistem boyutuyla çalışılıyorsa hedef grubun ihtiyaç ve özellikleri, kültürel bağlam, anlatıların nasıl ve ne şekilde yapılacağı, ne tür anlatıların seçileceği, hedef grupta neyin amaçlandığı ve nelere hizmet edeceği göz önünde bulundurulmalı ve gerekli planlamalar yapılmalıdır. Tüm bu süreçler boyunca masal ve hikâyelerin terapötik bir araç olarak müdahale süreçlerinde kullanımının deneyim, özel alan bilgisi ve uzmanlık gerektiren bir iş olduğu bilinciyle çalışmalar yürütülmelidir.

Günümüzde özellikle son dönemlerde hikâye ve masal anlatıcılığı ile ilgili çeşitli programlar, kurslar ve eğitimler giderek yaygınlaşmaya başlamıştır. Uygulama alanı oldukça geniş olan ve çok çeşitli müracaatçı kitlesini kapsayan sosyal hizmetin müdahale süreçlerinde anlatı tekniklerinin birer terapötik araç olarak kullanılmasının ve yaygınlaşmasının alanı geliştireceği

düşünülmektedir. Sosyal hizmet uzmanları alanında daha donanımlı yetişirken daha kapsamlı uygulamalar yapabilme konusunda kendilerini yetiştirebileceklerdir.

Kaynakça

Adamo, Simonetta M. G. Serpieri, Serenella Adamo De Falco, Raffaella Di Cicco, Teresa Foggia, Raffaella Giacometti, Patrizia Siani, Gerarda. (2008). "Tom Thumb in Hospital: The Fairy Tale Workshop in a Paediatric Oncology and Haematology Ward." *Psychodynamic Practice* 14.3 (2008): 263-280.

Adıgüzel, Ö. (2018). *Eğitimde Yaratıcı Drama*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Acar, A.Ş.S. ve Düzakın, S.C. (2017). *Sanatla Terapi ve Yaratıcılık*. Ankara: Nobel Yayın.

Alıcı, A. (2012). *Hayata yön veren öyküler* (12. Baskı) İstanbul: Epsilon Yayıncılık.

Armstrong, J. ve Botton, A. (2013). *Terapi Olarak Sanat*. New York. First Published. Phaidon Press Limited. Ed: Gladwin, L. & Perkins, N.

Bergner, R. (2007). Therapeutic storytelling revisited. *American Journal of Psychotherapy*, 61, 149-162.

Bettelheim, B. (1989). *The Uses of Enchantment: The Meaning And Importance of Fairy Tales*, New York: Vintage Books.

Birinci, N. (1985). *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*. Tercüman Gazetesi, İstanbul.

Boyle, S.W., Hull, G.H., Mather, J.J.R., Smith, L.L., Farley, O.W. (2006). *Direct Practice in Social Work*. ISBN: 0-205-40162-7

Burns, G.W. (2005). *101 Healing Stories for Kids and Teens Using Metaphors in Therapy*. Published by John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey. Published simultaneously in Canada.

Capacchione, L. (2012). *Sanat Terapisiyle İyileşmek* (1. Basım) İstanbul: Kaknüs Psikoloji. ISBN: 978-975-256-357-5.

Carr, A. (2006). *Family Therapy. Concepts, Process and Practice*. 2nd Edition, John Wiley and Sons Ltd., UK.

Derezotes, D.S. (2000). *Advanced generalist social work practice*. Thousand Oaks, CA: Sage.

Duyan, V. (1997). *Sosyal grup çalışması uygulamasının ortopedi hastalarının kişisel ve sosyal uyum düzeylerine etkisi*. Ankara: Aydınlar Matbaacılık.

Duyan, V. (2021). *Sosyal Hizmet: Temelleri Yaklaşımları ve Müdahale Yöntemleri*. Ankara: Vizyon Yayınevi.

Duyan, V., Bayır, Ö.Ö. (2020). *Sosyal Hizmete Giriş*. Ankara: Vizyon Yayınevi.

Eberhart, A.(1979). *Therapeutic Storytelling with Preschoolers*. *American Academy of Child Psychiatry*. Volume 18, Issue 1, Winter 1979, Pages 119-127.

Epiktetos, (2010). *Düşünceler ve Sohbetler*. İstanbul: Kaknüs Yayınları. (Çev: C. Süer).

Eyupoğlu, İ. Z. (1987). *Anadolu İnançları- Anadolu Mitolojisi*. İstanbul: Geçit Kitabevi.

Gladding, S. T. (2012). *Aile Terapisi-Tarihi, Kuram ve Uygulamaları* (2.Türkçe Baskısı) Ankara: Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği. Çev. Ed: İ. Keklik ve İ. Yıldırım.

Göktepe, A.K. (2015). *Sanat Terapi*. İstanbul: Nesil Basım Yayın.

- Grobler, H. (2013). Bibliotherapeutic techniques for the use of social workers and caregivers. Article in *Social Work/Maatskaplike Werk* · January 2013 DOI: 10.15270/49-3-53.
- Halmatov, S. (2016). *Çocuk Resimleri Analizi ve Psikolojik Resim Testleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Haskılıç Saraç, E. ve Duyan V. (2020). *Psikodrama: Hayata Büyülü Dokunuşlar*. İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.
- Holmes, P. (2011). *Dışa Yansıyan İç Dünya. Nesne İlişkileri Kuramı ve Psikodrama* (1. Baskı) İstanbul: Sistem Yayıncılık. (Çev: A. Soysal, Z.P. Cohen, D. Leblebicioğlu).
- Irimescu, G. (2009). New and old approaches in social assistance and families' therapies practice. *Scientific Annals of "Alexandru Ioan Cuza" University, Social work Series, II*.
- İkiz, T. (2016). *Tematik Algı Testi (TAT)* (2. Baskı) İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Johnson, L.C. (1998). *Social work practice: A generalist approach*. USA: Allyn and Bacon.
- Kantarcıoğlu, S. (1991). *Eğitimde Masalın Yeri*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları. ISBN 975.11.0589.7.
- Kellermann, P.F. (2013). *Psikodramaya Derinlemesine Bakış: Psikodramanın Terapötik Yönleri*. Ankara: Nobel Yayıncılık. (Çev. Ed: B. Gökler, I. Gökler Danışman, A. Mavili Aktaş).
- Kılıç, C. (2008). *Bilgelik Hikâyeleri*. İstanbul: İnsan yayınları.
- Kılıç, C. (2013). *Bilgelik Hikâyeleri*. İstanbul: İnsan yayınları.
- Koutsompou, V.E. (2016). The Child and the Fairy Tale: The Psychological Perspective of Children's Literature. *International Journal of Languages, Literature and Linguistics*, Vol.2(4): 213-218. December:2016. ISSN: 2382-6282 DOI: 10.18178/IJLL.2016.2.4.98
- Kowal, D.S., Katiyar, V., Masood, A. (2017). Characteristics of Story on blank card of Thematic Apperception Test *IOSR Journal Of Humanities And Social Science (IOSR-JHSS)* Volume 22, Issue 10, Ver. V (October. 2017) PP 19-25 e-ISSN: 2279-0837, p-ISSN: 2279-0845. www.iosrjournals.org
- Kress, V. E., Adamson, N. A. & Yensel J. (2010). The Use of Therapeutic Stories in Counseling Child and Adolescent Sexual Abuse Survivors. *Journal of Creativity in Mental Health* 5(3): 243–259. July: 2010. Youngstown State University. DOI: 10.1080/15401383.2010.507657. Published online: 17 Sep 2010.
- Kronborg, D.R. (2009). Are Fairy Tales Only Children's Stories? A discussion of the use of fairy tales as a literary genre. *Háskóli Íslands. Kt.:*061185-2919. Januar:2009.
- Legowski, T., Brownlee, K. (2001). Working with Metaphor in Narrative Therapy. *Journal of Family Psychotherapy*, Vol. 12(1).
- Lieberman, J. M. (2017). *Masallarla Yola Çık* (1. Baskı) İstanbul: hep kitap. (Çev: S. Subaşı Hill).
- Mitrofan, I. (ed.) (1997). *Experiential psychotherapy. A paradigm of self-structuring and personal development*. Info Medica Publishing House, Bucharest
- Pasca, D.M. (2015). The Therapeutic Fairytale. A Strategic Choice For A Psychological Counselor. Vol.6 Issue (2) 83-86. July: 2015. *Journal of Defense Resources Management*.
- Pernicano (2014). *Using trauma-focused therapy stories: Interventions for therapists, children and their caregivers*. New York: Routledge.
- Pernicano (2015 in Press). *Metaphors and stories in play therapy*. In Schaefer, C., O'Connor, K.

- & Braverman, L. (Eds). Handbook of Play Therapy, Second Edition. New York: Wiley.
- Peseschkian, N. (2014). Doğu Hikâyeleriyle Psikoterapi (3. Baskı) İstanbul: Beyaz Yayınları. (Çev. H. Fıfşılıoğlu).
- Propp, V. (2018). Masalın Biçimbilimi (4. Baskı) İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Ossorio, P. G. (1976). Clinical topics: A seminar in Descriptive Psychology. Whittier, CA and Boulder, CO: Linguistic Research Institute.
- Randall, R. (2007). Üç Küçük Domuzcuk. Remzi Kitabevi.
- Rhue, J.W. & Lynnn, S.J. (1989). Storytelling, Hypnosis and the Treatment of Sexually Abused Children. Pages 198-214 Received: 21 Nov 1989, Published online: 31 Jan 2008. DOI:10.1080/00207149108409636.
- Saygın, O. (2012). Hayvanlar Dünyasından Düşündüren Öyküler. İstanbul: Karma Kitaplar.
- Sezer, M.Ö. (2010). Masallar ve Toplumsal Cinsiyet. İstanbul: Evrensel Basım Yayın.
- Sharf, R.S. (2014). Psikoterapi ve Psikolojik Danışma Kuramları – Kavram ve Örnek Olaylar (5. Basımdan Çeviri) Ankara: Nobel Yayın. (Çev. Ed: N. Voltan Acar).
- Silverman, Y. (2004). The story within- myth and fairy tale in therapy. *The Arts in Psychotherapy*, 31(3), 127–135. PsycINFO Database Record (c) 2016 APA.
- Stevens-Guille M.E., Boersma, F.J. (1992). Fairy tales as a trance experience: Possible therapeutic uses. *American Journal of Clinical Hypnosis*. 34:245-254.
- Turan, N. (2012). Birey ve Aileler ile Sosyal Hizmet. (Ed: V. Duyan). Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi Yayın No: 021.
- VisikoKnox, L-Johnson (2016). The Positive Impacts of Fairy Tales for Children. University of Hawai'i at Hilo. Vol.14.
- Webb, N. B. (2017). Çocuklarla Sosyal Hizmet Uygulaması (1. Baskı) Ankara: Nika Yayınevi. Çev. Ed: E. Erbay. Kitap Ed: G. Karabulak.
- Yavuzer, H. (1992). Resimleriyle çocuk (5. Baskı) İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yurtsever, P. A. (2014). Sanat Psikodrama. Psikoterapi Kuramları Dizisi-4 (1. Bası) İstanbul: Okuyan Us Yayınları.